

ANALIZA MEDIJA U SLAVONIJI I BARANJI ZA VRIJEME I NAKON HRVATSKOG PROLJEĆA

MEDIA ANALYSIS IN SLAVONIA AND BARANJA DURING AND AFTER THE CROATIAN SPRING

Krešimir LACKOVIĆ

Sveučilište Sjever, SC Koprivnica
 Odjela Komunikologija,
 mediji i novinarstvo
 Trg dr. Žarka Dolinara 1
 48 000 Koprivnica
 klackovic@unin.hr

Primljeno / Received: 14. 4. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 26. 4. 2022.

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

UDK / UDC: 323.1(497.1=163.2)«1970/1972»(054)
 070(497.54)«1970/1972»(091)

SAŽETAK

Tema rada biti će analiza medija u Slavoniji i Baranji za vrijeme i nakon Hrvatskog proljeća, kako su se procesi reflektirali na praćenje lokalnih medija u istočnoj Hrvatskoj odnosno kakve su bile promjene u praćenju događaja i uređivačkoj politici za vrijeme Hrvatskog proljeća i nakon njegovog završetka. Analizirat ćemo članke objavljene u dnevnom listu Glasu Slavonije od siječnja 1970. godine i održavanja 10. sjednice CK SK Hrvatske pa do sredine 1972. godine odnosno nakon sjednice u Karađorđevu, krajem studena ga i početkom prosinca 1971. godine, nakon čega je došlo do osude čelnih ljudi i zagovornika Hrvatskog proljeća. Ciljevi rada biti će prikazati promjene u načinu praćenja političkih procesa u periodu tijekom Hrvatskog proljeća i nakon njegovog sloma te jesu li se događanja u Zagrebu reflektirala na lokalno, konkretno, područje Osijeka i cijele Slavonije i Baranje. U uvodnom dijelu rad ćemo započeti prepoznavanjem fenomena Hrvatskog proljeća, odnosno ključnim događajima koji su omogućili njegovo nastajanje, razvoj i sam završetak. Nakon toga, prikazat ćemo na koji su način navedene događaje, kao i period između ključnih datuma, pratili u lokalnom dnevnom listu Glasu Slavonije. Očekivani rezultat i doprinos je upravo produbiti spoznaje o razvoju lokalnih medija u tom burnom povijesnom razdoblju.

Ključne riječi: Hrvatsko proljeće, Glas Slavonije, lokalni mediji, 10. sjednica CK SKH, Sjednica u Karađorđevu

Keywords: Croatian Spring, *Glas Slavonije*, local media, 10th session of the Central Committee of the Communist Party of Croatia, session in Karađorđevo

UVOD

Hrvatska krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća sastavni je dio Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, kao jedna od šest socijalističkih republika, u kojoj je vladao jednopartijski sistem s Komunističkom partijom Jugoslavije na vlasti, a na čijem je čelu, sve do njegove smrti 1980. godine, bio Josip Broz Tito. Upravo u tom periodu, na ključne pozicije u Komunističkoj partiji Hrvatske dolaze mlađe osobe, ranije sudionici Drugog svjetskog rata u sklopu partizanskog pokreta, s kasnije stečenim formalnim izobrazbama. Tako je primjerice Savka Dabčević Kučar, koja je na mjestu predsjednice Centralnog komiteta saveza komunista Hrvatske bila jedna od ključnih osoba hrvatske politike toga vremena, doktorirala 1955. godine temom »John Maynard Keynes – teoretičar državnog kapitalizma« što je u to vrijeme bila jedinstvena pojava u tadašnjoj socijalističkoj Jugoslaviji,

izabrali nemarksističkog teoretičara kao temu svoje doktorske disertacije¹. Miko Tripalo i Pero Pirker, sljedeće dvije važne osobe hrvatske politike u tom periodu, nakon Drugog svjetskog rata diplomirali su pravo, a i ostale važne osobe pokreta, kojeg danas prepoznajemo pod nazivom Hrvatsko proljeće, bile su akademski obrazovane. Nova generacija političara, ne samo u Hrvatskoj, općenito s novim pogledima i vizijama, bili su tada predvodnici političkih i ekonomskih reformi, kojima je cilj bila liberalizacija društva. U Hrvatskoj, osim zagovaranja liberalnijeg načina djelovanja u politici, ekonomiji, ali i u društvu općenito, otvoreno se počelo govoriti o nezadovoljstvu položaja tadašnje Socijalističke Republike Hrvatske u okviru Jugoslavije. Nezadovoljstvo se izražavalo ne samo kroz partijske strukture, nego i kroz ostale tada prisutne organizacije, poput sveučilišta i studentskih centara, društva književnika, Hrvatske matice iseljenika, Instituta za povijest hrvatskog radničkog pokreta čiji je osnivač bio prvi hrvatski predsjednik Dr. Franjo Tuđman², naravno i Katoličke crkve, čiji su se odnosi s tadašnjom vlasti poboljšali ponovnom uspostavom diplomatskih odnosa Jugoslavije i Svete Stolice 1970. godine, a čemu su prethodile godine represije prema svećenstvu nakon završetka Drugog svjetskog rata i često montiranim procesima, između ostaloga i prema kardinalu Alojziju Stepincu.

Važne uloge u tom, po svemu, nacionalnom pokretu imala je Matica hrvatska i studentski pokret na hrvatskim sveučilištima. Matica hrvatska u tom je periodu privlačila u svoje članstvo intelektualce i kulturne djelatnike, koji su progovarali o hrvatskom nacionalnom i jezičnom pitanju, ali i radila na masovnom učlanjenju intenzivnim utemeljenjem niza podružnica diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine. »Do 1970. Matica hrvatska počela je igrati aktivniju političku ulogu. Na svojoj godišnjoj skupštini u studenom 1970., Matica je pokrenula mobilizaciju novog članstva i usvojila program koji se bavio različitim političkim i ekonomskim pitanjima; pridavanje pažnje tim pitanjima donijelo joj je i nagli i entuzijastičan porast sljedbe. Sljedeće godine članstvo joj se povećalo 20 puta, od 2.323 člana u studenome 1970. na 41.000 članova u studenome 1971.«³.

U probuđenoj nacionalnoj svijesti kod mlađe populacije značajnu ulogu imali su hrvatski sveučilištarci i predstavnici studentskog pokreta. Njihove aktivnosti bile su dijelom inspirirane i protestima studenata u svijetu, posebice tijekom 1968. godine, a koje su sve imale različite svjetonazorske podloge. Od borbe za građanska prava crnaca i protivljenju američke intervencije u Vijetnamu u SAD-u, preko zahtjeva njemačkih studenata za nastavkom denacifikacije društva, velikih demonstracija francuskih studenata koji su se osim protivljenju konzervativnih struktura zahtijevali i bolje uvjete za njihovo studiranje pa do studentskih protesta i podrške tzv. »socijalizmu s ljudskim licem«⁴ u tadašnjim socijalističkim zemljama, pa i u Jugoslaviji, a od kojih su ipak najpoznatiji oni u Čehoslovačkoj koji su najbrutalnije ugušeni sovjetskom intervencijom. Smatra se da je razvoj medija prilično oblikovalo mišljenje studenata-prosvjednika. »Studenti 1968. biti će jedna od prvih generacija studenata odraslih uz televiziju, koji će upravo zahvaljujući njoj postati sve svjesniji nadolazećeg globalnog doba u kojem se do korjenitih dolazi upravo pravilnim razumijevanjem nove uloge i funkcije medija, naročito njene sve značajnije propagandne funkcije«⁵.

Kao i u svim burnim zbivanjima 20., a sada i 21. stoljeća, mediji su imali i imaju itekako važnu ulogu. Progresivna strujanja i zahtjevi za liberalizacijom društva toga vremena izražavala su se i u hrvatskim medijima i njihovoj uređivačkoj politici. »Novi hrvatski pluralizam i sloboda medija i izražavanja imali su svoje polazište u politici hrvatskog političkog vodstva na čelu s Mikom Tripalom, dr. Savkom Dabčević-Kučar, Dragutinom Haramijom, Perom Pirkerom, Ivanom Šiblom, Srećkom Bijeli-

¹ Dabčević-Kučar, Savka. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 1. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13632>>.

² Tuđman, Franjo. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 1. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62628>>.

³ IRVINE, Jill: Hrvatsko proljeće i raspad Jugoslavije, *Političke analize Vol 2, broj 7, 2011.*, str. 32

⁴ Autor pojma bio je Radovan Richta, češki filozof.

⁵ ŠIMONOVIĆ, Robert: *Studentski prosvjedi 1968.*, rujna 2018., str. 13, Prema Huxman, S.S. i Bruce, D.B. 2009.: *Toward a dynamic generic framework of apologia: A case study of Dow chemical, Vietnam, and the napalm controversy*, str. 57.-72.

ćem i drugima«⁶. Uz već postojeće medije poput RTV Zagreb ili novinsko-izdavačke kuće Vjesnik, počeli su izlaziti brojni časopisi čiji novinari, tada uglavnom mladi studenti(ce), nisu bježali od tada tabu tema, prozivajući političke vlastodršce. Novi časopisi nisu nastajali samo u Zagrebu, koji je i tada najveći grad i središte društvenog i političkog života Socijalističke Republike Hrvatske, već i u svim ostalim manjim sredinama, a promjene u slobodnijem načinu izvještavanja, primijećene su i u ranije prisutnim medijima. Kako navodi Božidar Novak »većina od 60 lokalnih radio postaja, kao i većina od 18 lokalnih listova i informativni dnevni tisak u Splitu, Rijeci i Osijeku, objektivno su izvještavali javnost o narodnom pokretu«⁷.

Kada govorimo o Osijeku, i tada četvrtom po veličini hrvatskom gradu, u njemu je nakon završetka Drugog svjetskog rata, točnije od oslobođenja grada 14. travnja 1945. počeo izlaziti Glas Slavonije. Pokrenut i tiskan na oslobođenom području na Papuku kao glasilo Narodne fronte Slavonije 24. lipnja 1943. godine, koji se tijekom godina kasnije isprofilirao kao vodeći, najčitaniji, a danas jedini dnevni list koji izlazi na području istočne Hrvatske. Zato je ovaj rad vrlo značajan jer ćemo prikazati na koji način je Glas Slavonije izvještavao i pratio taj burni period Hrvatskog proljeća i glavne njegove krakove, komunističku partiju, Maticu hrvatske, studentski pokret kao i najznačajnije aktere tih događaja.

Predmet našeg istraživanja biti će tekstovi objavljeni u dnevnom listu Glasu Slavonije od siječnja 1970. godine odnosno održavanja 10. sjednice CK SK Hrvatske 18. siječnja 1970. pa do sredine 1972. godine odnosno nakon sjednice u Karađorđevu, održane krajem studenoga i početkom prosinca 1971. godine, nakon čega je došlo do osude čelnih ljudi i zagovornika Hrvatskog proljeća.

Cilj našeg rada biti će, analizom sadržaja tekstova objavljenih u Glasu Slavonije u navedenom razdoblju, prikazati kako su se politički i društveni procesi reflektirali na način rada u jednom značajnom mediju u istočnoj Hrvatskoj za vrijeme Hrvatskog proljeća i kakve su bile promjene u praćenju događaja i uređivačkoj politici nakon njegovog završetka. U radu ćemo osim analizu sadržaja, koristiti kvantitativnu i kvalitativnu metodu te povijesnu metodu kao i induktivnu i deduktivnu znanstvenu metodu.

FENOMEN HRVATSKOG PROLJEĆA

Potpuno je jasno kako je naziv Hrvatsko proljeće nastao kao analogija na Praško proljeće, pojam kojeg prepoznajemo kao »pokušaj liberalizacije i demokratizacije komunističke Čehoslovačke za vrijeme Alexandra Dubčeka«⁸. Praško proljeće ugušeno je u noći s 20. na 21. kolovoza 1968. godine kada su postrojbe Varšavskog pakta, s dominantno vojskom Sovjetskog saveza, tenkovima ušli u Čehoslovačku što je bila prava invazija na suverenu zemlju i jedinstven slučaj gdje je došlo do vojne intervencije u zemlji od strane vojne organizacije čija je ta zemlja bila članica.

Od asocijacije Hrvatskog proljeća na Praško proljeće i utjecaj zbivanja u tadašnjoj Čehoslovačkoj, nisu bježali ni tadašnje vrlo utjecajne osobe Hrvatskog proljeća. Akademik Ivan Supek, rektor Sveučilišta u Zagrebu od 1969. do završetka Hrvatskog proljeća kada je 1971. godine isključen iz javnog života, o nazivu je rekao: »Hrvatsko proljeće može zavesti analogiju s Praškim proljećem, gdje je Čehoslovačka komunistička partija pokrenula demokratsku i gospodarsku reformu, dok su ovdje zelenilo i pupoljci rasli s polja kulture«⁹. Miko Tripalo, hrvatski predstavnik u Predsjedništvu SFRJ 1971. godine, napisao je i 1989. godine objavio knjigu »Hrvatsko proljeće« pa je i iz toga razloga vidljivo kako su se tadašnji vodeći ljudi identificirali s tim nazivom.

Pod još nekoliko naziva prepoznajemo pokret koji se dogodio na svim razinama hrvatskog društva u tadašnjoj Jugoslaviji, a koji ipak najčešće prepoznajemo pod nazivom Hrvatsko proljeće. Akademik

⁶ NOVAK, Božidar: Doprinos medija u hrvatskom proljeću, Zbornik radova Sjećanje na Hrvatsko proljeće 1971.-1996., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1997., str. 162.

⁷ NOVAK, B; Doprinos medija u hrvatskom proljeću, 1997., str. 161.

⁸ ZGURIĆ, Borna: Fenomenologija prosvjeda, Političke analize, tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, Vol 5, broj 17, 2014., str. 74.

⁹ SUPEK, Ivan: Sveučilište u Hrvatskom preporodu, zbornik radov Sjećanje na Hrvatsko proljeće 1971.-1996., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1997., str. 29.

Supek nazivao ga je »Hrvatskim preporodom«, po uzoru na Hrvatski narodni preporod u 19. stoljeću koji se pod utjecajem prosvjetiteljstva i romantizma razvio na području Hrvatske u vrijeme Habsburške monarhije. Politički protivnici pokret su nazivali kao MASPOK što je bila skraćena za Masovni pokret, a vrlo je jasno o čemu se govori i kada se samo spomene 1971. Ili '71. godina, premda se svi ključni događaji nisu zbili samo tijekom te godine.

O samom početku Hrvatskog proljeća ne postoji suglasnost među historiografima i ostalim znanstvenicima, ali i sudionicima toga burnog vremena. Miko Tripalo, hrvatski predstavnik Predsjedništva SFRJ 1971. godine govorio je o »desetak godina hrvatskog proljeća«. S takvim početku nije se slagao Igor Zidić, koji je smatrao kako je Tripalo »nepravdno smještao njegov početak u 1961. godinu, čineći tako i Rankovićev SDS jednim od sudionika«¹⁰. No, treba reći kako je Brijunski plenum 1966. godine, odnosno četvrta sjednica Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije (CK SKJ), na kojem je došlo do smjene Aleksandra Rankovića s mjesta potpredsjednika Jugoslavije utjecalo na liberalizaciju ili zagovaranje liberalnijih odnosa u svim tadašnjim jugoslavenskim republikama.

Kao početak Hrvatskog proljeća neki povjesničari, poput Zdenka Radelića ili Darka Dukovskog¹¹, navode 1967. godinu, točnije 17. ožujka 1967, kada je nekolicina hrvatskih jezikoslovaca u Telegramu, novinama za društvena i kulturna pitanja, objavili Deklaraciju o imenu i položaju hrvatskog književnog jezika. U Deklaraciji su iznijete kritike prema Novosadskom dogovoru u kojem se hrvatski jezik hrvatskosrpskim. Među potpisnicima Deklaracije bio je i književnik Miroslav Krleža, a mnogi od 18 potpisnika bili su izbačeni iz komunističke partije ili sankcionirani na drukčije načine¹².

Kao početak Hrvatskog proljeća u historiografiji najčešće se navode datumi 16. i 17. siječnja 1970. kada je u Zagrebu održana 10. sjednica Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske. Na njoj je došlo do osude jugoslavenskog unitarizma i osuđene izjave Miloša Žanka, tada potpredsjednika Skupštine Jugoslavije, koji se između ostaloga protivio Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika. Hrvoje Klasić taj događaj naziva »inicijalnom kapislom«¹³.

Čini se kako je mnogo lakše precizirati, kada je završilo Hrvatsko proljeće, odnosno kada je došlo do njegovog sloma. Dogodilo se to 1. i 2. prosinca 1971. godine na sjednici predsjedništva Saveza komunista Jugoslavije u Karađorđevu, na kojoj je Josip Broz Tito prozvao hrvatsko reformsko vodstvo i osudio djelovanje Matice hrvatske, studenata na hrvatskim sveučilištima, protiv kojih je Tito i ranije zagovarao mjere, ali i pisanje hrvatskih medija, posebice Vjesnika. Već 12. prosinca 1971. na sjednici CK SKH dio hrvatskog reformskog vodstva u komunističkoj partiji podnijelo je ostavke, dok je Miko Tripalo, kao član Predsjedništva Jugoslavije, ostavku podnio Predsjedniku Sabora Socijalističke Republike Hrvatske Jakovu Blaževiću, koji je imao vrlo važnu ulogu u slomu Hrvatskog proljeća. Ostavke na svim razinama od državnih do lokalnih, uslijedila su već do kraja 1971. godine, a progoni i uhićenja nastavila su se i tijekom 1972. godine.

GLAS SLAVONIJE OD OSNUTKA DO SEDAMDESETIH GODINA 20. STOLJEĆA

Glas Slavonije je pokrenut i prvi put tiskan na Papuku 24. lipnja 1943. godine kao ratno glasilo Narodne fronte Slavonije, a nastavljao se na list Slavonski partizan. Glavna slavonska tiskara u kojoj se tiskao Glas Slavonije opremljena je tada tehnikom i tiskarskim materijalom nakon kratkog osvajanja Koprivnice od strane partizana. Prvi urednici lista bili su Zorko Golub, Zdenko Has, Zdenko Ružić,

¹⁰ TOMAŠ Domagoj – BOŠNJAK Marijana: Odjeci Hrvatskog proljeća u Osijeku, prema ZIDIĆ Igor, Upravna tijela Matice hrvatske, odnos snaga i društvena previranja u razdoblju 1966.-1971., izvorni znanstveni rad, str. 522.

¹¹ TOMAŠ D., BOŠNJAK M.: Odjeci Hrvatskog proljeća u Osijeku, str. 523.

¹² <http://ihjj.hr/iz-povijesti/deklaracija-o-nazivu-i-polozaju-hrvatskog-knjizevnog-jezika/50/>, datum ulaska 9. siječnja 2022.

¹³ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/savka-i-miko-bili-su-jako-naivni-jer-su-mislili-da-ce-tito-podrzati-njihove-ideje-9841726>, datum ulaska 9. siječnja 2022.

Oskar Karaflija, dr. Milan Prelog i Nada Valentić¹⁴. Danas je u Muzeju Slavonije u Osijeku sačuvano 13 brojeva iz toga ratnog razdoblja od 1943. do 1944. godine.

Nakon hrvatske samostalnosti u impressumu novina stoji kako je »Glas Slavonije sljednik Hrvatskog lista čiji je prvi broj objavljen 1920. godine u Gradu Osijeku«¹⁵. Pitanje je ima li doista podlogu baštinjenje Hrvatskog lista od strane današnjeg Glasa Slavonije. Kao i velika većina prijeratnih glasila, Hrvatski list prestao je izlaziti nakon oslobođenja i uspostavljanjem nove jugoslavenske vlasti. Glas Slavonije je već tada izlazio na slobodnom teritoriju, dok je Hrvatski list izlazio paralelno, i za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske. Naravno po diktatu tadašnjih vlastodržaca koji su isključivali brojna ljudska prava pa su tako i ograničavali slobodu govora i tiska. Hrvatski list toga ratnog vremena, koji je i ranijih godina njegovao jak nacionalni osjećaj, tada se pretvorio u izražavanje nacionalističkih i šovinističkih stajališta povezanim s nacističkim nakanama. Posljednji broj Hrvatskog lista izišao je na dan ulaska partizana u Osijek 14. travnja 1945. Istoga je dana Glas Slavonije prvi put izašao u Osijeku. Tada kao tjednik, a od 16. kolovoza svaki dan osim ponedjeljkom. Prvi urednik koji potpisuje dnevni list je Mato Opić.¹⁶

Kako navodi Božidar Novak, u tadašnjim gotovo svim tiskovnim medijima šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća, događa se uspon u materijalnom i profesionalnom smislu. »Razdoblje 1965. do kraja 1971. bilo je najdinamičnije razdoblje razvitka iznimnoga novinskog, izdavačkoga i tiskarskoga poduzeća ne samo u Zagrebu, u Hrvatskoj, već i u ovom dijelu Europe«¹⁷. Od svih medijskih kuća, kako navodi Novak, iznimka je jedino Glas Slavonije, koji zaostaje u tehnološkom razvitku i ambicijama postati vodeće informativno glasilo Slavonije i Baranje. »Zbog geografskih i prometnih pogodnosti medijsko tržište ovoga područja snažno je bilo pokriveno beogradskim i saveznim glasilima. Na tom području naklade beogradskih Večernjih novosti i Politike imaju prevagu nad domaćim tiskom«¹⁸.

Kako se navodi u impressumu Glasa Slavonije u novogodišnjem izdanju 1., 2. i 3. siječnja 1970. godine Glas Slavonije je glasilo Socijalističkog saveza radnog naroda za Slavoniju i Baranju. Direktor i glavni i odgovorni urednik je Vladimir Oršanić, pomoćnici urednika su Vladimir Čiček (za Osijek), Đuro Šovagović (za slavonsko-baranjsku regiju), urednici priloga odnosno rubrika su Ivanka Tešija (Odjeci), Ivo Slaviček (Panorama), Alojzije Šmit (Privreda i društvo), Nikola Ilić (Sport) te Miodrag Đurić i Vladimir Giner, a tehnički urednik Eduard Truck. Redaktori su Draško Koričančić (Osijek) i Drago Rauher (Slavonija). Suradnici koji se navode u impressumu su Ljerka Antonić, Ana Čelap, Mijo Dimšić, Julije Grebenc, Ivanka Jurčić, Držislav Maldini, Željko Šajnović, Olga Vukmirica. Karikaturist je Tibor Ileš, fotoreporter Dragutin Gejer i Stanislav Šebalj, a korektori Savinka Radvanji, Blanka Samardžić. Grafičari su Slavko Đukić, Josip Hulak i Krešimir Vida.

Rubrike Glasa Slavonije su Najnovije vijesti, Informacije, Osijek iz dana u dan, Širom Slavonije i Baranje, Vodič-Oglasi-Obavijesti, Aktualnosti iz kolektiva, Sport, Životni standard, Čitaoci uređuju, a novinari/autori koji su se ponavljali u praćenju političkih zbivanja bili su Vladimir Oršanić, Đuro Šovagović, Vlado Giner, Ante Duić, Draško Koričančić, Alojzije Šmit, Ljerka Antonić, Miodrag Đurić, Bora Erdeljan, Berislav Filaković, Mijo Dimšić, Milivoj Polić. Zanimljivo, Glas Slavonije je tada izlazio nedjeljom, a u sklopu nedjeljnog broja i prilog Nedjeljni magazin. List izdaje i tiska NIP »Štampa« u Osijeku¹⁹.

¹⁴ NOVAK, Božidar: Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću, Golden marketing, Tehnička knjiga Zagreb 2005., str. 347.

ZGURIĆ, Borna: Fenomenologija prosvjeda, Političke analize, tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, Vol 5, broj 17, 2014., str. 74.

¹⁵ www.glas-slavonije.hr, vrijeme ulaska 7. rujna 2021 u 12,15 sati

¹⁶ Prilog Glasa Slavonije »Od Lista do Glasa«, povodom 100 godina Hrvatskog lista 2020., str. 23.

¹⁷ NOVAK, B., 2005., str. 559.

¹⁸ NOVAK, B., 2005., str. 596.

¹⁹ Glas Slavonije 1., 2., 3. siječnja 1970. Impressum

POČETAK HRVATSKOG PROLJEĆA U OSIJEKU I SLAVONIJI I BARANJI

Prema dostupnim izvorima, početak Hrvatskog proljeća u Osijeku i Slavoniji i Baranji ne možemo smjestiti prije 1970. godine, odnosno prije održavanja 10. sjednice Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske. Kao što smo ranije napisali, postoji dio historiografa koji početak Hrvatskog proljeća vežu uz neke druge događaje, primjerice nakon objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog jezika 1967. godine. Već 19. ožujka 1967., dva dana nakon službene objave Deklaracije, na godišnjoj konferenciji teritorijalne organizacije Saveza komunista, kao niža organizacijska jedinica unutar Općinskog komiteta Saveza komunista Hrvatske, premda su prisustvovali članovi komiteta Općinske organizacije SKH Osijeka, do očitovanja o Deklaraciji tada nije došlo. »Ako se uzme u obzira da je Izvršni komitet CK SKH, označio Deklaraciju neprihvatljivom četiri dana nakon objave, a Josip Broz Tito devet dana kasnije u govoru u Prištini²⁰, primjetno je da su organizacije u Osijeku čekale reakciju partijskog vrha i Tita, odnosno CK SKH u odnosu prema kojem je OK SKH Osijek, bio subordiniran i s kojim je bio neposredno povezan jer je morao provoditi direktive i upute CK SKH«²¹. Ovaj događaj i ponašanje lokalnih partijskih organizacija na području tadašnje Zajednice općina Osijek, Općine Osijek pa do nižih teritorijalnih organizacija, biti će »modus operandi« i za sve ostale ključne događaje Hrvatskog proljeća. Reakcija je uvijek uslijedila tek nakon službenog stava CK SKH ili još više razine pa sve do Josipa Broza Tita. Tako se već u travnju 1967. godine o »Deklaraciji« raspravljalo na sastancima teritorijalnih organizacija kao i u osnovnim organizacijama Saveza komunista u osječkim poduzećima i na svim tim skupovima izrečena je oštra osuda »Deklaraciji«²².

Slično se u tom periodu ponašala i lokalna organizacija Matice hrvatske. Prema tvrdnjama Stanislava Marijanovića, koji je do 1968. godine bio član Organizacije Matice hrvatske Osijek, a kasnije Sekretar općinskog komiteta Saveza komunista Hrvatske, »Matica hrvatske u Osijeku bila je prva koja je odbacila Deklaraciju«²³. Tomaš i Bošnjak stoga zaključuju »da se početak Hrvatskog proljeća u Osijeku, slično kao u Istri i Rijeci²⁴, može smjestiti tek u 1970. odnosno vrijeme nakon sjednice CK SKH²⁵. Tek nakon i tijekom samog održavanja 10. sjednice CK SKH, na kojoj je došlo do osude unitarističkih izjava i stavova Miloša Žanka, došlo je i do potpore stavovima i s lokalne razine partijskih organizacija, ali i Matice hrvatske, što ćemo prikazati u kasnijem dijelu rada, analizirajući izvještavanje Glasa Slavonije u tom periodu.

Prije negoli prikažemo medijski način praćenja Hrvatskog proljeća na području Slavonije i Baranje, treba svakako spomenuti i neke ključne ljude toga vremena u partijskim strukturama istočne Hrvatske. Uz već spomenutog Stanislava Marijanovića, svakako bitne uloge imali su Jozo Petović, predsjednik Općine Osijek, što je svorojevrnska funkcija jednaka današnjem gradonačelniku Osijeka, Ivan Špika, predsjednik Općinske konferencije CK SKH, Branko Runje predsjednik Međuopćinske konferencije SKH za Slavoniju i Baranju, Darko Uranjek sekretar Općinskog komiteta SK u Valpovu, a kasnije sekretar Međuopćinske konferencije SKH za Slavoniju i Baranju te Janko Počuča predsjednik Općinskog sindikalnog vijeća Osijek.

²⁰ BILANDŽIĆ D, Moderna hrvatska povijest, Golden marketing 1999, str. 516.

NOVAK, B.: Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću, Golden marketing, Tehnička knjiga Zagreb 2005., str. 347.

²¹ TOMAŠ Domagoj, BOŠNJAK Marijana: Odjeci Hrvatskog proljeća u Osijeku, str. 526.

²² TOMAŠ D., BOŠNJAK M.: Odjeci Hrvatskog proljeća u Osijeku, str. 526.

²³ TOMAŠ D., BOŠNJAK M.: Odjeci Hrvatskog proljeća u Osijeku, str. 526. prema Državnom arhivu u Osijeku, fond Općinskog odbora SSRN Hrvatske, 41. Zapisnici sjednica Plenuma OK SSRNH Osijek 1970.-1971., Zapisnik s proširene sjednice Općinske konferencije SSRNH, Osijek 30. prosinca 1971, str 18.

²⁴ TOMAŠ D., BOŠNJAK M.: Odjeci Hrvatskog proljeća u Osijeku, str. 527. Prema Dukovski, D., Hrvatsko proljeće u Istri i Rijeci 1970-1972., str 142.

²⁵ TOMAŠ D., BOŠNJAK M.: Odjeci Hrvatskog proljeća u Osijeku, str. 527.

ANALIZA SADRŽAJA GLASA SLAVONIJE ZA VRIJEME I NAKON TRAJANJA HRVATSKOG PROLJEĆA

Analizu i prikaz sadržaja Glasa Slavonije u periodu trajanja Hrvatskog proljeća i u periodu nakon njegovog sloma, podijelili smo na tri poglavlja. U prvom poglavlju analizirat ćemo tekstove objavljene u Glasu Slavonije tijekom 1970. godine. Ključni događaj smatramo 10. sjednicu CK SKH, koja je održana 16. i 17. siječnja 1970. godine. Smatramo je početkom Hrvatskog proljeća. Analizu Glasa Slavonije započeti ćemo samim početkom 1970. godine, odnosno 15-ak dana prije održavanja 10. sjednice u Zagrebu. Razlog tome je prikaz konteksta vremena u kojem se održala ta bitna sjednica i način kako su se lokalne partijske organizacije pripremale za, kasnije će se pokazati, taj povijesni događaj.

U drugom poglavlju, analizirat ćemo i prikazati tekstove Glasa Slavonije tijekom 1971. godine, odnosno do sjednice Predsjedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, poznate i kao sjednice u Karađorđevu održane krajem studenoga i početkom prosinca 1971. godine. Sjednicom u Karađorđevu označujemo »početak kraja« Hrvatskog proljeća. Tijekom 1971. godine i kroz medijski prikaz možemo prepoznati kao »živu političku aktivnost«. Osim partijskih organizacija sve više se medijski prati i rad Matice hrvatske, događanja na sveučilištima u Hrvatskoj, rad omladinske organizacije, ali se i izvještava o incidentima koji su prozvani nacionalističkim ispadima ili o slučajevima unutar nekoliko poduzeća odnosno organizacija udruženog rada na području Slavonije i Baranje, a na čije su otkrivanje utjecali i pokušaji reformskih procesa u cijelom društvu. Stoga ćemo analizu sadržaja tijekom 1971. godine, zaključno sa sjednicom u Karađorđevu, podijeliti na prikaz rada tadašnjih partijskih struktura na svim razinama, studentske i omladinske organizacije, Matice hrvatske te prikaz političkih i drugih ekscesa, a koji su u to vrijeme bili medijski najpraćeniji.

Posljednje poglavlje preostaje nam analiza i prikaz tekstova nakon sjednice u Karađorđevu nakon koje je došlo do smjene partijskog rukovodstva Socijalističke Republike Hrvatske, ali i uhićenja istaknutih osoba Hrvatskog proljeća. Posljednje poglavlje u našoj analizi zaključujemo 11. srpnjom 1972. godine kada je došlo do promjene glavnog urednika Glasa Slavonije, a prije toga događale su se i smjene i ostavke i na lokalnim razinama, o čemu je također izvještavano u lokalnim dnevnim novinama.

ANALIZA I PRIKAZ SADRŽAJA GLASA SLAVONIJE – 1970. GODINE

Naslovnica novogodišnjeg trobroja Glasa Slavonije (1., 2. i 3. siječnja) izašla je u boji, a na drugoj stranici toga izdanja, kako dolikuje tome vremenu, veliki je intervju s Predsjednikom Republike Josipom Brozom Titom, koji je odgovarao na pitanja na RTV Zagreb povodom Nove godine. U intervju je Tito govorio o problemima toga vremena, porastu cijena, načinima privređivanja, srednjoročnim planovima, međunarodnoj politici s obzirom da je 1970. godina jubilarna godina od osnutka Ujedinjenih naroda. »Želim da mi u 1970. godini maksimalno usmjerimo svoje snage na rješavanju onih problema, koje smo već sagledali. Mi smo većinu problema već sagledali i treba smjelo da pristupimo njihovom rješavanju da bi naši ljudi i kolektivi, još uspješnije nego do sada, mogli da poslušaju i da još odlučnije razvijaju unutrašnje socijalističke odnose i usavršavaju sistem radničkog i društvenom samoupravljanju«²⁶. Poručio je svim građanima Jugoslavije Tito u intervju u kojem je naglasak bio na ekonomskoj i međunarodnoj situaciji, a nije bilo uopće riječi o bilo kakvim unutarnjim političkim problemima. Objavljeni članci u Glasu Slavonije na početku 1970. godine dosta govore o kontekstu vremena u kojem se dogodilo Hrvatsko proljeće. Krajem šezdesetih godina došlo je do ponovnog normaliziranja odnosa između Jugoslavije i Vatikana, a konačno su 1970. godine uspostavljeni i diplomatski odnosi. Takva normalizacija odnosa primijećena je i na lokalnim razinama pa tako doznajemo kako je predsjednik Skupštine Općine Osijek Jozo Petović primio predstavnike katoličke i pravoslavne vjerske zajednice²⁷.

²⁶ Glas Slavonije, 1.2.3. siječnja

²⁷ Glas Slavonije 1., 2., 3. siječnja 1970.

O kontekstu vremena možemo prikazati još nekoliko tekstova koji su tada, početkom 1970. godine, objavljeni u Glasu Slavonije. Tako na naslovnici broja od 4. siječnja stoji »U petak je uzdrhtalo tlo«²⁸. Naime, 27. listopada 1969. godine u Banja Luci se dogodio razorni potres u kojem je poginulo 15 osoba, a grad je bio potpuno porušen. Podrhtavanja tla osjetila su se i na početku sljedeće godine. U nedjeljnom broju Glasa Slavonije od 11. siječnja autor Đuro Šovagović u tekstu »Domovino, kada da se vratimo«²⁹ u kojem kroz prizmu radnika koji je otišao raditi u tadašnju Zapadnu Njemačku, pisao pismo i objasnio razloge svoga odlaska, prepričao probleme s kojima se susretao u Njemačkoj, ali i uvjete pod kojima bi se vratio u Domovinu. Kroz taj tekst zapravo se problematizirao odlazak ljudi na rad u inozemstvo što se i tada događalo. Ono što je također bilo aktualno tijekom 1970. godine je bio problem cijepjenja. Tako na naslovnici Glasa Slavonije od 6. veljače objavljena je velika fotografija o akciji cijepjenja protiv velikih boginja, koje se provode u Domu narodnog zdravlja³⁰. O problemima cijepjenja pisalo se i kasnije pa tako u broju od 7. veljače objavljen je naslov »Samo cijepljeni mogu na put«³¹. U tekstu se otkriva kako je »za ulazak u SR Njemačku uz pasoš potrebna i zdravstvena potvrda«.

U susret 10. sjednici CK SKH i na lokalnoj razini je, kako se to često opisuje tada ustaljenim žurnalizmom, »pojačana aktivnost u organizacijama Saveza komunista«. U lokalnim organizacijama pripremaju se za izborne konferencije koje su planirane 15. veljače, a na tu temu je razgovarano s Darkom Uranjekom, tada sekretarom Općinskog komiteta Saveza komunista u Valpovu. Radi se zapravo o dijelu toga intervjua, objavljenog u Glasu Slavonije, kojeg je s Uranjekom radio Marko Mimović, urednik radio stanice Valpovo. »Predstojeće izborne konferencije moraju dati odgovor dokle smo stigli u reorganizaciji SK, što nam valja dalje činiti na njegovoj regeneraciji, na organizacionom i kadrovskom jačanju«³², između ostaloga objasnio je Darko Uranjek.

U tom kontekstu očito je i 10. sjednica Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske, održana 15./16. siječnja prepoznata vrlo bitna kako za samu partiju, tako i u medijima. Glas Slavonije je s 10. plenarne sjednice CK SKH iz Zagreba imao specijalnog izvjestitelja Vladimira Ginera, što također pokazuje o značaju koja je dana tom skupu. U prvom tekstu sa sjednice objavljenom 16. siječnja, objavljeni su dijelovi uvodnog izlaganja Jelice Radojčević, članice Izvršnog komiteta CK SKH koja je u Hrvatskom proljeću prepoznata među onima koji su se protivili reformskom krilu Saveza komunista Hrvatske. O 10. sjednici CK SKH puno opširnije Glas Slavonije izvještavao je sljedećih dana. Tako u broju od 17. siječnja na naslovnici je objavljen dio izlaganja predsjednice CK SKH dr. Savke Dabčević Kučar. Na naslovnici je ocjena iz njezinog izlaganja »Preuveličavanje nacionalizma odvlači pažnju od najvažnijih pitanja samoupravnog društva«³³. Nastavak izlaganja dr. Savke Dabčević Kučar objavljen je na 2. stranici, uz dijelove izlaganja ostalih sudionika u raspravi ili kako to piše u tekstu »učesnika u diskusiji« među kojima je bio i Miloš Žanko čiji su unitaristički stavovi osuđeni na 10. sjednici. Posebno su u obliku velikih tekstova istaknuti govori Mike Tripala člana Izvršnog biroa Predsjedništva Saveza komunista Jugoslavije iz čijeg je govora istaknuto u naslovu »Nacionalizam i unitarizam jednako udaljeni od politike SKJ«, te Vladimira Bakarića iz čijeg je izlaganja istaknut naslov »Jačanjem samoupravnog društva sužava se utjecaj nacionalizma«³⁴. Objavljeni su i svi zaključci 10. sjednice CK SKH. O sjednici se pisalo i kasnije u Glasu Slavonije pa su u broju od 20. siječnja 1970. objavljeni govori članova CK iz Slavonije i Baranje Ivana Špika (Osijek), Rade Pavlovića (Županja), Smiljke Medovke (Đakovo), Franje Šumige (Beli Manastir) i Drage Kovačevića (Valpovo). Svi oni podržali su zaključke 10. sjednice, dali podršku rukovodstvu CK SKH i osudili Žankove stavove.

Usljedile su sjednice konferencije Saveza komunista na lokalnim razinama o kojima se izvještavalo u Glasu Slavonije. Na svima njima davana je puna podrška zaključcima 10. sjednice i vodstva CK SKH.

²⁸ Glas Slavonije 4. siječnja 1970.

²⁹ Glas Slavonije 11. siječnja 1970.

³⁰ Glas Slavonije 6. veljače 1970.

³¹ Glas Slavonije 7. veljače 1970.

³² Glas Slavonije 13. siječnja 1970.

³³ Glas Slavonije, 17. siječnja 1970.

³⁴ Glas Slavonije 17. siječnja 1970.

Prvo je 22. siječnja objavljen tekst na naslovnici gdje »Opću podršku zaključcima Desete sjednice CK SKH«³⁵ daju predsjednici međuopćinskih i općinskih konferencija i sekretari općinskih komiteta Saveza komunista koji su održali sastanak u Zagrebu. Na naslovnici Glasa Slavonije 24. siječnja dio je izvještaja sa Sjednice konferencije Saveza komunista Općine Osijek, a tekst je naslovljen »Čvršća, ali i žešća borba«³⁶. O podršci vodstvu Saveza komunista pisalo se i iz ostalih sredina, pa tako u zajedničkom tekstu nadnaslova »Živa aktivnost komunista u Slavoniji i Baranji« doznajemo kako su već održani sastanci ili će se tek održati diljem Slavonije i Baranje u kojima je osnovna tema bila »provođenje zaključaka s X sjednice CK SKH«³⁷. Podršku reformskim snagama dana je i iz Osnovne organizacije Saveza komunista jedinice JNA »Aleksandar Kostović«. Kako su se u veljači i ožujku održavale izborne konferencije u osnovnim organizacijama Saveza komunista, na svima njima tema je i dalje bila 10. sjednica CK SKH. Tako se izvještavalo s izbornih konferencija osnovnih organizacija Saveza Komunista u poduzećima Tvornica žigica »Drava«, u Mobiliji »Ivo Marinković«, PTT Osijek³⁸ ili PPK Kutjevo gdje su osim problemima s kojima su se susretali kolektivi, također davala podrška stavovima 10. sjednice³⁹.

Tijekom 1970. godine Slavoniju su posjećivali vodeći ljudi Saveza komunista Hrvatske, ali i izvršne vlasti što je sve intenzivno praćeno u Glasu Slavonije. Njihovi dolasci popraćeni su izvješćem, a potom i kompletnim izlaganjem njihovih govora na javnim skupovima. Poput onoga predsjednika Sabora Socijalističke Republike Hrvatske Jakova Blaževića, čiji su govori članovima Skupštine Općine Osijek, zatim vojnim starješinama u Domu JNA te na Predsjedništvu Općinske Skupštine Osijek sažeti u članku »Od mladenačkog poleta do realnosti«⁴⁰. Na sličan način praćeni su i dolasci člana Izvršnog komiteta CK SKH Jure Bilića u Osijek, Mike Tripala u Đakovo⁴¹, Dragutina Haramije, predsjednika Izvršnog vijeća Sabora u Osijeku⁴² ili Savke Dabčević Kučar čiji je posjet osječkom poduzeću Saponija završio kao glavna vijest na naslovnici Glasa Slavonije⁴³.

Početak travnja, Glas Slavonije je prenio vijest o opozivu Miloša Žanka što je objavljeno na naslovnici 9. travnja⁴⁴. Nekako istovremeno sa sve većim iskazivanjem nezadovoljstva republičkih organa u odnosu na državne i kritičkim odnosom prema raspodjeli financijskih sredstava, u Slavoniji i Baranji je kroz medije bilo vidljivo iskazivanje nezadovoljstva zbog zaostajanja slavonskih općina u odnosu na najbogatije općine u ostatku SR Hrvatske. Iz toga razloga 19. i 20. svibnja 1970. održan je »Prvi znanstveni Sabor Slavonije i Baranje«. Tijekom 1970. često su isticali upravo problemi slavonskih općina pa je tako glavna vijest 7. listopada 1970. bila održana Treća konferencija Saveza komunista Hrvatske. Naslov vijesti bio je »Slavonija zaostaje za razvojem Republike«⁴⁵. Kao što je vidljivo, dominantno se u Glasu Slavonije prate sjednice partijskih organizacija, a tijekom 1970. vrlo malo se piše o organizaciji Matice hrvatske ili studentskog pokretu koje prepoznajemo kao »druga dva kraka« Hrvatskog proljeća.

Ako spominjemo incidente koji su se događali u to vrijeme, a koji su u pozadini imali nacionalni sukob, medijski je bio praćen tzv. »slučaj Hafner« ili »Orahovački slučaj«. Kulminacija toga dogodit će se tek krajem 1971. godine. Radi se naime o slučaju u kojem su radnici Službe državne sigurnosti pokušali diskreditirati tadašnje čelništvo Općine Slavonska Orahovica, na čelu s predsjednikom Općine Stjepanom Mesićem. O tome su pisale beogradske Večernje novosti, a u Glasu Slavonije o njemu se

³⁵ Glas Slavonije 22. siječnja 1970.

³⁶ Glas Slavonije 24. siječnja 1970.

³⁷ Glas Slavonije 27. siječnja 1970.

³⁸ PTT – skraćena Pošta, telegram, telefon

³⁹ Glas Slavonije 3. veljače 1970.

⁴⁰ Glas Slavonije, 27. veljače 1970.

⁴¹ Glas Slavonije 17. travnja 1970.

⁴² Glas Slavonije 19. svibnja 1970.

⁴³ Glas Slavonije 27. studenoga 1970

⁴⁴ Glas Slavonije 9. travnja 1970.

⁴⁵ Glas Slavonije 7. listopada 1970.

doznaje tek kada se javno raspravlja na političkom aktivu Našica o čemu je također vijest završila na naslovnici pod naslovom »Osuđena metoda i glavni nosioci«⁴⁶ ili na Sjednici Republičkog vijeća Sabora na kojem je zaključeno kako su »Orahovački rukovodioci grubo oklevetani«. Kada već spominjemo Stjepana Mesića, koji će 30 godina kasnije postati Predsjednik samostalne Republike Hrvatske, u Glasu Slavonije je pred kraj 1970. godine, objavljen veliki intervju s njim. Naslov intervjua bio je »Pojedinci kritiziraju sve«, a između ostaloga Mesić je odgovorio na pitanje o ulozi novinara u društvu. Mesić je o novinarstvu tada govorio: »Novinarstvo je po mom skromnom mišljenju društveno-politički rad, a samim tim novinar mora biti angažiran. On problemima mora pristupiti kritički, a »sine qua non« takvog rada je javnost svih organa i organizacija, prisustvo na skupovima i dostupnost materijalima o kojima se raspravlja. Zadatak novinara je da objektivno i istinito informira javnost iz sektora koji obrađuje, pa postoji mogućnost da i on da svoj doprinos u borbi za nove samoupravne odnose u društvu«⁴⁷.

ANALIZA I PRIKAZ SADRŽAJA GLASA SLAVONIJE – 1971. GODINA

Tijekom 1970. godine u Glasu Slavonije dominantno se prati rad raznih rangova i struktura organizacije Saveza komunista, a vrlo malo rad studentske organizacije, zbivanja na sveučilištima kao i rad Matice hrvatske. Tijekom 1971. godine dominantno se i dalje prati rad Saveza komunista, boravci i govori vodećih ljudi hrvatske i jugoslavenske politike, ali je sve više tekstova o studentskoj organizaciji i Matici hrvatskoj, koje prepoznajemo kao drugim »krilima« ili »kracima« Hrvatskog proljeća. Zbog vrlo napete političke situacije u Hrvatskoj i Jugoslaviji, događaju se i incidenti koji pozadinu imaju nacionalističke sukobe. Sve više se govori i o položaju hrvatskog jezika te o sumnjivim radnjama državnih službi u pojedinim organizacijama udruženog rada. Zato ćemo analizu tekstova u Glasu Slavonije 1971. godine podijeliti na način praćenja političkih struktura, od Saveza komunista, općinskih, međuopćinskih, republičkih pa do državnih organizacija, zatim tekstovi koji prate omladinska i studentska pitanja kao i događanja na sveučilištima, praćenje Matice hrvatske, a u posebnom poglavlju prikazati ćemo kako su dnevne novine pratile razne oblike incidenata i sukoba koji su se događali tijekom 1971. godine.

ANALIZA I PRIKAZ PRAĆENJA POLITIČKIH ZBIVANJA – 1971. GODINA

Tijekom 1971. godine, s kojom najčešće povezujemo pojam Hrvatskog proljeća, odvija se popis stanovništva, a početkom godine u Glasu Slavonije dominira rasprava o tome može li se u popisu pod nacionalnosti opredijeliti kao Slavonac. Dvojbe su otklonili Antun Krajnović i Zdravko Tomac, tada tajnik i član Izvršnog odbora Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske. U razgovoru u Glasovoj redakciji na temu popisa stanovništva istaknut je naslov »Hrvatska odbacuje mogućnost regionalnog opredjeljenja«⁴⁸.

I dalje dominantno se prati rad svih organizacija Saveza komunista, od državnog i republičkog do međuopćinskog i općinskih ogranaka na području Slavonije i Baranje. Posebno se veliki prostor u Glasu Slavonije daje kada vodeći republički političari posjete neki od slavonsko-baranjskih gradova. U tim situacijama objavljuju se kompletni govori na skupovima poput onoga Savke Dabčević-Kučar koja je i dalje o efektima 10. sjednice CK SKH, govorila u okviru, kako je to tada nazvano u Glasu Slavonije, »našičkog političkog aktiva«. Predsjednica CK SKH tada je istaknula da »odgovornost SK kako će narod doživljavati svoju narodnu vlast«⁴⁹. Ponovno se danima izvještava sa sjednica CK SKH, poput one plenarne, održane u ožujku 1971. godine gdje je uz istaknute dijelove govora svih izlagača, ponovno posebno istaknuta završna riječ dr. Savke Dabčević Kučar što je vidljivo i na naslovnoj stranici 12. ožujka pod naslovom »Snažnije afirmiranje pozicija udruženog rada i samoupravljanja«⁵⁰. S toga skupa

⁴⁶ Glas Slavonije 11. lipnja 1970.

⁴⁷ Glas Slavonije 27. prosinca 1970.

⁴⁸ Glas Slavonije 3. veljače 1971.

⁴⁹ Glas Slavonije 28. veljače 1971.

⁵⁰ Glas Slavonije 12. ožujka 1971.

tek je 23. ožujka objavljeno izlaganje Ivana Špika, predsjednika Komiteta Saveza komunista Osijeka i člana Centralnog komiteta SKH, koji je govorio o Ustavnim promjenama koje su tijekom cijele godine bila tema kako u lokalnim tako i u republičkim i državnim medijima⁵¹.

Ono što je značajno u politici Jugoslavije tijekom 1971. godine da traje javna rasprava o ustavnim promjenama i prijedlog o ponovnom izboru Josipa Broza Tita za Predsjednika Jugoslavije i samim tim za predsjedavajućeg ustrojenog tijela Predsjedništva SFRJ. U svim republikama prihvaćen je prijedlog da se Tita ponovno izabere za čelnog čovjeka Jugoslavije. Vodeći političari Socijalističke Republike Hrvatske, u tim mjesecima, često su boravili u Slavoniji i Baranji. Tako je Miko Tripalo, član Predsjedništva SKJ, sudjelovao na seminaru kojeg je organizirao »politički aktiv u Slavonije i Baranje u Slavonskoj Požezi«⁵². Veliki prostor, sa toga skupa, dalo se i izlaganju Čede Grbića potpredsjednika Sabora SR Hrvatske⁵³. Grbić u Hrvatskom proljeću pripada skupini političara prepoznatih kao protivnicima reformske struke.

O ustavnim promjenama raspravljalo se i među komunistima Općine Osijek odnosno, kako je to nazvano u »Osječkoj komuni«. Na seminaru, gdje je održana javna rasprava o Ustavnim promjenama, sudjelovali, su sekretari osnovnih organizacija Saveza komunista s područja Općine Osijek, a govorio je sekretar Općinskog komiteta SKH Stanislav Marijanović. U istom broju Glasa Slavonije preneseno je izlaganje Pere Pirkerera, sekretara Izvršnog komiteta SKH, na sličnom skupu koje je održano u Vinkovcima⁵⁴. Pirker je u travnju ponovno bio u Osijeku i okolici. U Domu JNA u Osijeku govorio je članovima »političkog aktiva«, a prethodno je posjetio kombinat u Belišću. Glavna tema također su bili Ustavni amandmani koje je Pirker nazvao »minimum zahtjeva u pogledu promjene političkog sistema«⁵⁵. Veliki intervju s Pirkerom objavljen je u Glasu Slavonije 18. travnja pod naslovom »Organizirati sve što je potrebno da do promjena što prije dođe«⁵⁶. U Slavoniji su toga proljeća dolazili i drugi vodeći ljudi izvršne i zakonodavne republičke vlasti. Tako je predsjednik Izvršnog vijeća Sabora Dragutin Haramija govorio na velikom narodnom skupu u Oriovcu u povodu 26. godišnjice oslobođenja. Na naslovnici Glasa izdvojen je naslov iz njegovog govora »Ako je eksploatirana jedna nacija, eksploatirana je i radnička klasa«⁵⁷. Zanimljiv je bio i posjet Predsjednika Sabora SR Hrvatske Jakova Blaževića Ivankovu i dijelovima vinkovačkog kraja. Sa skupa u Ivankovu izvještavano je u tekstu s naslovom »Počast hrvatskom barjaku ne isključuje i počast drugim«. Iz dijelova govora, koji su preneseni u izvještaju, može se zaključiti kako je Blažević tada imao bliske stavove s ostalim liderima Hrvatskog proljeća. Kasnije je Blažević u povijesti zapisan kao protivnik i osoba koja je osudila »proljećare«.

Ustavne promjene bile su tema i kasnijih sastanaka na raznim lokalnim razinama pa su podršku tome dali i sa Zajedničke sjednice Općinskih konferencija Saveza komunista i Socijalističkog saveza Osijeka na kojoj je dana podrška i Titu da i dalje bude predsjednik Jugoslavije⁵⁸. Početkom travnja 1971. godine izvršen je atentat na Ambadora SFRJ u Švedskoj Vladimira Rolovića. Njegovo stanje se svakodnevno pratilo sve do njegove smrti 15. travnja 1971. godine. Taj događaj, iza kojeg su stajale radikalne struje u hrvatskom emigraciji, nikako nije išao na ruku reformskim snagama pa je na 19. sjednici CK SKH istaknuto kako je »pojačana neprijateljska aktivnost iz inozemstva u neposrednoj vezi s pojačanim otporom unitarističkih, centralističkih i birokratskih snaga u zemlji«⁵⁹.

Kako su se intenzivirali posjeti vodećih ljudi hrvatske politike po cijeloj Hrvatskoj, tako je Glas Slavonije počeo izvještavati i pratiti događanja kada su obilazili i ostale dijelove Republike, ne samo Slavonije i Baranje. Na naslovnici Glasa Slavonije 17. travnja objavljen je naslov izdvojen iz govora

⁵¹ Glas Slavonije 23. ožujka 1971.

⁵² Glas Slavonije 17. ožujka 1971.

⁵³ Glas Slavonije 20. Ožujka 1971.

⁵⁴ Glas Slavonije 20. ožujka 1971.

⁵⁵ Glas Slavonije 14. travnja 1971.

⁵⁶ Glas Slavonije 18. travnja 1971.

⁵⁷ Glas Slavonije 22. travnja 1971.

⁵⁸ Glas Slavonije 31. ožujka 1971.

⁵⁹ Glas Slavonije 8. travnja 1971.

Savke Dabčević Kučar političkom aktivnu u Drnišu: »Intrige protiv rukovodstva Hrvatske napad i na Socijalističku Jugoslaviju«⁶⁰. Podršku tada aktualnom rukovodstvu Hrvatske dali su i iz Saveza udruženja boraca Narodno oslobodilačkog rata (SUBNOR). Na skupu u Zagrebu, uz davanje podršku Drugu Titu da postane Predsjednik Predsjedništva Jugoslavije, »osuđene su intrige političkog podzemlja protiv političkog rukovodstva Hrvatske«⁶¹. Kako o govorima i posjetima vodećih ljudi Hrvatskog proljeća Glas Slavonije nije izvještavao samo kada su oni dolazili u slavonske gradove i mjesta, svjedoči da je na naslovnici Glasa Slavonije 8. svibnja, uz veliki izvještaj na trećoj stranici, prenijet govor Savke Dabčević Kučar na velikom skupu u Zagrebu, na kojem se, prema izvješću, okupilo 150 tisuća Zagrepčana. Radi se o čuvenom govoru Savke Dabčević Kučar gdje je poručila kako »Unitaristi i etatisti nude Jugoslaviju kakvu mi ne želimo«⁶². Govor Dabčević Kučar dominantan je u Glasu Slavonije i u izvještajima sa 20. sjednice CK SKH. Glavni tekst na stranici je Savkino uvodno izlaganje, slijedi tekst s kraćim izjavama ostalih sudionika rasprave, ili kako to piše u Glasu Slavonije, *diskusije*. Sa sjednice Glas Slavonije ponovno ima specijalnog izvjestitelja Vladimira Čičeka. Na Dan mladosti, povodom Titovog rođendana, mladima je u Slavonskom Brodu, govorio Miko Tripalo koji im je poručio »Mladim stručnjacima vrata moraju biti otvorena«⁶³. Tripalov govor prenijet je i sa skupa u Trebarjevu Desnom, povodom 100 godina rođenja Stjepana Radića⁶⁴. Savka Dabčević Kučar posjetila je 21. lipnja kombinat Borovo, a o cijelom njezinom boravku u tom poduzeću koje je tada zapošljavalo 12.000 radnika, izvještavao je novinar Vladimir Giner i fotoreporter Dragutin Gejer⁶⁵. Na čak četiri stranice Glas Slavonije je izvještavao i sa centralne proslave obljetnice Ustanka naroda Slavonije i Baranje u Slavonskom Brodu, a na velikom skupu također je govorila Savka Dabčević Kučar⁶⁶. U Glasu su preneseni i dijelovi govora ostalih govornika na skupu. Cijelu stranicu dr. Kučar je dobila i 16. srpnja, nakon izlaganja na 4. sjednici Konferencije SK Hrvatske što samo pokazuje kako su tada vodeće osobe CK SKH bile medijski zastupljene.

Osječki komunisti, također su bili aktivni. Na sjednici Konferencije, na kojoj je govorio i Dušan Dragosavac, zamjenik sekretara Izvršnog komiteta CK SKH, zaključeno je kako je »Ozbiljan rad, a ne ekscesi značajka političkog stanja«⁶⁷. Haramija i Blažević, kao vodeći ljudi Sabora, bili su nazočni i na zajedničkom sastanku Zajednice komuna Slavonije i Baranje članova Upravnog odbora Privredne komore i direktora većih radnih organizacija. Uz dijelove govora Blaževića i Haramije preneseno je uvodno izlaganje Joze Petovića, predsjednika Općinske skupštine Osijek i Predsjednika Zajednice općina Slavonije i Baranje koji je poručio »Ne želimo i dalje zaostajati«⁶⁸. Zanimljiva je fotografija objavljena na naslovnici subotnjeg Glasa Slavonije 19. lipnja na kojoj su Jakov Blažević i Dragutin Haramija u šetnji Osijekom. Iz fotografije Stanislava Šebalja može se zaključiti kako su među njima vladali idilični odnosi, premda su i kasniji događaji pokazali da je bilo upravo suprotno. Iz današnje perspektive do vrlo zanimljivog je zaključka došao Darko Uranjek, sekretar Međuopćinskog komiteta SKH za Slavoniju i Baranju. On je istaknuo kako se »u pojedinim sredinama ne prihvaćaju mlade ljude u redove SK, nego se politizacija mladih ocjenjuje raznim etiketama, kao što su ultraljevičarenje i nacionalizam«⁶⁹. Danas se čini neuobičajeno da su tadašnji komunisti mlade progresivne ljude nazivali »ultraljevičarima«, a da su oni istovremeno mogli biti i »ultraljevičari«, ali i »nacionalisti«.

Vrlo značajan događaj koji je sigurno usmjerio i kasnija politička zbivanja, bio je ponovni izbor Josipa Broza Tita za Predsjednika SFRJ. Izabrano je i Predsjedništvo SFRJ, iz Hrvatske su u njega

⁶⁰ Glas Slavonije 17. travnja 1971.

⁶¹ Glas Slavonije 24. travnja 1971.

⁶² Glas Slavonije 8. svibnja 1971.

⁶³ Glas Slavonije 26. svibnja 1971.

⁶⁴ Glas Slavonije 7. lipnja 1971.

⁶⁵ Glas Slavonije 22. lipnja 1971.

⁶⁶ Glas Slavonije 28. lipnja 1971.

⁶⁷ Glas Slavonije 28. svibnja 1971.

⁶⁸ Glas Slavonije 16. lipnja 1971.

⁶⁹ Glas Slavonije 23. lipnja 1971.

izabrani Jakov Blažević, Miko Tripalo i Đuro Kladarin⁷⁰. Bez obzira što je Titova uloga u to vrijeme bila neprijeporna, novi izbor za Predsjednika samo će još više učvrstiti njegovu i ovako dominantnu poziciju. Titov izbor pozdravljen je i od strane slavonsko-baranjskih partijskih i drugih struktura, a Glas Slavonije je na naslovnici objavio kako su »Osječani spontano izrazili radost« poslije ponovno izbora Tita za Predsjednika Republike⁷¹. No, Titov izbor, nije naslutio kasnija događanja i njegov obračun s liderima Hrvatskog proljeća kao i promjenu u diskursu Glasa Slavonije prema tadašnjim političkim čelnicima. Tako su prigodom posjeta Tita Zagrebu 6. rujna, zajedno u delegaciji bili Savka Dabčević Kučar i Pero Pirker, koji su zajedno s Titom, prije njegovog dolaska u Zagreb, prisustvovali proslavi 30-godišnjice ustanka naroda Jugoslavije u dolini Sutjeske na Tjentištu⁷². Savkin govor na velikom zboru u Rubešima pokraj Rijeke, premda se ne radi o događaju u Slavoniji i Baranji, najveći je na naslovnici Glasa Slavonije 27. rujna 1971. I u jesen 1971. dolazili su lideri Hrvatskog proljeća i dalje u Slavoniju, poput posjeta Pere Pirkeru u Donjem Miholjcu, Podravskoj Slatini i Našicama, koji je tada rekao kako se »Hrvatska državnost ne izgrađuje ni na čiju štetu«⁷³. Savkina uvodna riječ na 22. sjednici CK SKH zauzela je središnji prostor na duplerici 6. studenoga 1971., a 15. studenoga 1971. ponovno je na naslovnici njezin govor povodom proslave 30. obljetnice ustanka u Kninskoj krajini. Tada je iz njezinog govora u naslovu istaknuto »Želimo akciju koja će Hrvatsku unaprijediti u visoko razvijenu zemlju«⁷⁴. Posljednji govor na nekom skupu nekog lidera Hrvatskog proljeća o kojem se izvještavalo u Glasu Slavonije bio je onaj Mike Tripala na zboru u Požegi. Izvještaj i dijelovi govora objavljeni su 1. prosinca 1971. godine, za vrijeme trajanja sjednice u Karadorđevu.

ANALIZA I PRIKAZ PRAĆENJA STUDENTSKE I OMLADINSKE ORGANIZACIJE TE DOGAĐANJA NA SVEUČILIŠTIMA – 1971. GODINE

Događaj koji se smatra ključnim za nastanak studentskog pokreta za vrijeme Hrvatskog proljeća, dogodio se krajem 1970. godine, kada je Ivan Zvonimir Čičak izabran za prorektora zagrebačkog sveučilišta kao predstavnik studenata. Radi se o osobi koja nije bila dio tadašnjeg sistema, deklariranim vjernikom koji je ranije, zbog svojih stavova, već bio pod prismotrom UDBA-e. Čičak je naime, posljednjeg dana školske godine bio izbačen iz gimnazije, zbog »pomanjkanja kritičnosti i upornosti u stavovima«. Razlog izbacivanja bila je njegova školska zadaća pod nazivom »Nad razastrtom kartom moje domovine« u kojoj je kao svoju domovinu naveo Hrvatsku, a ne Jugoslaviju. Čičak je kasnije maturirao, a prethodno je dobio i spor na Vrhovnom sudu gdje je podnio tužbu zbog kršenja građanskih i ustavnih prava⁷⁵. No, kako se to može zaključiti iz Glasa Slavonije, vođe studentskog pokreta u Zagrebu, nisu imali potporu iz ostalih dijelova Hrvatske. Tako na Izvanrednoj konferenciji Saveza komunista visokih i viših škola u Osijeku dio studenata članova Saveza komunista smatrali su »neodrživim izbor Ivana Zvonimira Čička za prorektora Sveučilišta u Zagrebu, premda je izbor legalan«. Na toj konferenciji očito je bilo i drukčijih mišljenja pa tako nije dana podrška predstavnicima studenata Poljoprivredno tehnološko-prehrambenog fakulteta, koji su se protivili uopće raspravi o Čičkovom izboru⁷⁶. Kako je očito među studentima u Zagrebu, Splitu, Rijeci pa i Osijeku došlo do previranja i podjela, svjedoči i tekst novinara Drage Tovića »Što spremaju studenti«. U tekstu se pokušava na objektivan način analizirati stanje i smiriti situacija, a kako je očito došlo do podjele i svađa u studentskoj organizaciji može se zaključiti i u dijelu teksta »«Unatoč epitetima kojima se struje međusobno časte (»laktaši«, »kleri-

⁷⁰ Glas Slavonije 30. srpnja 1971.

⁷¹ Glas Slavonije 31. srpnja 1971.

⁷² Glas Slavonije 7. rujna 1971.

⁷³ Glas Slavonije 25. listopada 1971.

⁷⁴ Glas Slavonije 15. studenoga 1971.

⁷⁵ <http://www.hho.hr/clanovi/predsjednik/93-2/>, datum ulaska 17. Veljače 2022.

⁷⁶ Glas Slavonije 19. siječnja 1971.

kalci«, »staljinisti«, »fašisti«) ipak sve jasno izlazi na vidjelo i nitko studentsku većinu ne uspijeva obmanuti ni ružnim ni lijepim riječima«⁷⁷.

Nešto slično kao i vodeći političari tako su i čelni ljudi zagrebačkog sveučilišta, ali i studentske organizacije iz Zagreba također dolazili u ostale dijelove Hrvatske. Tako je rektor Sveučilišta u Zagrebu Akademik dr. Ivan Supek govorio u osječkom Hrvatskom narodnom kazalištu povodom 300. obljetnice zrinsko-frankopanske urote. U tekstu se navodi da je dr. Supek »srdačno dočekan«, a da je svečanost započela izvođenjem himne »Hrvatska domovina«⁷⁸. U Osijeku je i sam boravio prorektor-student Čičak, koji je zajedno sa članom Predsjedništva Saveza studenata Hrvatske Branimirom Anićem održao govore na skupovima osječkih studenata na Poljoprivredno-prehrambenom i na Ekonomskom fakultetu⁷⁹. Glas Slavonije je tada ipak nešto intenzivnije pratio događanja i na zagrebačkim fakultetima. Tako su velikim tekstom izvijestili o izbacivanju Marka Veselice i Šime Đodana iz SK. Tadašnje docente na Fakultetu ekonomskih nauka (Veselica) i Pravnom fakultetu (Đodan) iz partije je izbacilo Predsjedništvo gradske konferencije SK Zagreba pod objašnjenjem kako su »svojim djelovanjem odvojili od principa i djelovanja Saveza komunista i kako su grubo povrijedili zaključke, kurs i Statut SKH i SKJ«⁸⁰. Zanimljivo je kako iz Glasa Slavonije ni ranije, a ni tada, nismo doznali koje su stavove zagovarali Veselica i Đodan, već je opet javnost informirana tek nakon što su medijima informaciju o tome dane na nekim od struktura Saveza komunista. Od strane studenata iz Slavonije, barem ako je suditi prema kasnijim tekstovima u Glasu Slavonije, podržana je odluka Gradske konferencije SKH Zagreb o izbacivanju Đodana i Veselice iz Saveza komunista. Tako je čak na naslovnici objavljena vijest s rasprave Zavičajnog kluba studenata Našica koji »Najoštrije osuđuju sve one koji omalovažavaju postignuto«⁸¹. Na sličan način o događajima u Zagrebu izjasnili su se i osječki studenti pa se tako odbor studenata Pedagoška akademije u Osijeku usprotivio odluci »grupe studenata Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, o obustavi predavanja«. Studenti osječke Pedagoške akademije dali su podršku zaključcima svih političkih organizacija grada Zagreba⁸².

Omladina Osijeka i Slavonije i Baranje bila je ipak jače povezana s vodstvom Saveza omladine Hrvatske. Posebice nakon izbora Ivana Vrkića za predsjednika Republičke konferencije Saveza omladine Hrvatske. Nakon njegovog izbora Glas Slavonije je objavio veliki intervju s Vrkićem pod naslovom »Mjesta ima za vjernike i nevjernike«. Vrkića se predstavlja osječkim gimnazijalcem i apsolventom Filozofskog fakulteta u Zagrebu⁸³. Vrkićeve aktivnosti i govori i kasnije su popraćeni u Glasu Slavonije, poput njegovog izlaganja na 4. sjednici Konferencije Saveza komunista Hrvatske održanoj 12. i 13. srpnja 1971. godine.

ANALIZA I PRIKAZ PRAĆENJA MATICE HRVATSKE – 1971. GODINA

Matica hrvatska, kao jedna od najstarijih kulturnih institucija imala je veliki značaj tijekom Hrvatskog proljeća kada dolazi do masovnog učlanjenja. Privlačnost Matica dobiva nakon objave »Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika« 1967. godina čiji su potpisnici, među brojnim hrvatskim književnicima i jezikoslovcima, bili i vodeći ljudi 18 hrvatskih znanstvenih i kulturnih ustanova među kojima je i Matica hrvatska. Tijekom Hrvatskog proljeća ogranci i povjerenstva Matice hrvatske osnivaju se po cijeloj Hrvatskoj, a u velikom broju učlanjuju se i ljudi u Slavoniji i Baranji. Djelovanje ogranaka Matice hrvatske i njihove osnivačke skupštine prati se izvještajima u Glasu Slavonije tijekom 1971. godine pa sve do Sjednice u Karađorđevu nakon koje pod prisilom dolazi do prestanka njezinog rada. Tako je 21. siječnja 1971. godine u cijelosti objavljena »Izjava Matice hrvatske

⁷⁷ Glas Slavonije 14. ožujka 1971.

⁷⁸ Glas Slavonije 29. travnja 1971.

⁷⁹ Glas Slavonije 13. svibnja 1971.

⁸⁰ Glas Slavonije 24. srpnja 1971.

⁸¹ Glas Slavonije 26. kolovoza 1971.

⁸² Glas Slavonije 27.-30. studenoga 1971.

⁸³ Glas Slavonije 3.,4.,5. srpnja 1971.

u povodu saopćenja Matice srpske⁸⁴. Glas Slavonije u izvještajima prati Skupštine, sastanke i osnivanje ogranaka Matice hrvatske. Na Skupštini Matice hrvatske u Osijeku »poslano je pozdravno pismo dr. Savki Dabčević Kučar i članovima Izvršnog komiteta CK Saveza komunista Hrvatske«⁸⁵ što je samo jedan od pokazatelja kako je reformski dio političkog vodstva Hrvatske imao podršku od strane ove organizacije. U duhu stavova 10. plenuma CK SKH uslijedilo je osnivanje ogranaka Matice hrvatske u Našicama što je istaknuto na sjednici Općinskog komiteta SK u Našicama⁸⁶. »Prisutno je pola Slavonije«, naslov je teksta u Glasu Slavonije s osnivačke Skupštine Matice hrvatske u Iloku objavljenog 26. travnja 1971. godine. U istom broju, na istoj stranici, kraći je tekst o zahtjevu mještana Zvonimirovaca o želji za osnivanjem ogranka MH za slatinsko područje.

Bez obzira što su nakon sjednice u Karađorđevu, Maticu hrvatsku optuživali čak i kako se radi o »masovnoj političkoj stranci«, tijela organizacije jasno su izražavali kako oni nisu politička stranka i nemaju takvih pretenzija. To je jasno naglašeno tijekom Skupštine ogranka Matice hrvatske u Slavskom Brodu. Naslov prenesene vijesti iz agencije Tanjug u Glasu Slavonije bio je »Nacionalistima i šovinistima nema mjesta u Matici hrvatskoj«⁸⁷. Uz Maticu hrvatsku u to vrijeme u Hrvatskoj je, kao nekakva suprotnost s drukčijim nacionalnim predznakom, djelovalo i Srpsko kulturno društvo Prosvjeta. Na skupu povodom godišnjice osnutka, održanom u osječkom kinu Slavija, pored velikog broja članova prisustvovali su i predstavnici Matice hrvatske Osijeka, Đakova i Valpova. U izvještaju s toga događaja istaknut je naslov »Protiv svakog šovinizma«⁸⁸.

ANALIZA I PRIKAZ PRAĆENJA INCIDENATA I SUKOBA – 1971. GODINA

Analizirajući sadržaj Glasa Slavonije, možemo primijetiti kako je prisutan komentar kao novinarski rod, ali je naglasak u komentiranju na gospodarstvo, urbane ili ruralne teme. Vrlo rijetko se komentiraju politička zbivanja, a još manje se izražava stav urednika ili novinara vezano za incidente koji su imali pozadinu nacionalnog sukoba. Jedan od rijetkih sličnih komentara potpisuje »Draško Koričančić koji je u komentaru pisao o slučaju profesora Milorada Stankovića na čiji su se način predavanja dio roditelja i učenika požalili direktoru Gimnazije »Braće Ribar« u Osijeku jer je »s omalovažavanjem govorio o najistaknutijim hrvatskim književnicima te da predavanje drži isključivo na ekavici. Koričančić je prije komentara objavio i članak pod nazivom »Ekavica s gimnazijske katedre«⁸⁹.

U duhu vremena tijekom Hrvatskog proljeća događali su se brojni incidenti, kolokvijalno nazvani, nacionalistički ispadi ili sukobi u kojoj je pozadina nacionalizam. Iz praćenja medija u istočnoj Hrvatskoj možemo zaključiti kako je takvih ispada bilo, ali je Glas Slavonije o njima pisao opet uglavnom kada se o njima govorilo na javnim sastancima, bilo unutar organizacije Saveza komunista ili nekog drugog tadašnjeg organa. Tako je politički aktiv Vinkovaca osudio eksces grupe mladića, koji su, kako se doznaje iz članka, 24. veljače 1971. godine, »prilikom odlaska na odsluženje vojnog roka šetali po Vinkovcima i pjevali šovinističke pjesme«⁹⁰. Tekst je objavljen u Glasu Slavonije 5. ožujka, znači više od tjedan dana nakon što se dogodio sporni slučaj. Sličan incident zbio se i u Podravskoj Slatini gdje su, navodno, »članovi Matice hrvatske provocirali borce«. O tome se govorilo na Općinskom komitetu SK Našica na kojem je zaključeno kako »ni jedan automobil koji je krenuo iz Našica nije imao zastavu bez petokrake, niti su nacionalni grbovi bili izobličeni, a da su dapače na automobilima bile oblijepljene papirnate republičke i partijske zastave«⁹¹. Ovdje je riječ o klasičnim primjerima gdje se o sličnim

⁸⁴ Glas Slavonije 21. siječnja 1971.

⁸⁵ Glas Slavonije, 30. ožujka 1971.

⁸⁶ Glas Slavonije 1. travnja 1971.

⁸⁷ Glas Slavonije 24. svibnja 1971.

⁸⁸ Glas Slavonije 7. lipnja 1971.

⁸⁹ Glas Slavonije, 4. svibnja 1971.

⁹⁰ Glas Slavonije 5. ožujka 1971.

⁹¹ Glas Slavonije 13. svibnja 1971.

dogadanjima pisalo tek nakon što se o njima progovori na javnim mjestima, a najčešće na partijskim sastancima.

Tijekom 1971. godine lokalni medij dosta je pratio nekoliko slučajeva koji su se dogodili u organizacijama više slavonskih sredina, a svi su imali politički karakter i najčešće je rasprava o njima otvorena tek nakon što se, ponovno, o njima govorilo na političkim aktivima. Tako su čitatelji mogli doznati o »slatinskom slučaju«, »slučaj PTT« i »baranjskom slučaju«, a još od 1970. godine poznat je i »orahovački slučaj« ili kako ga se još naziva »slučaj Heffner«. Radi se o slučaju o kojem su pisali u beogradskim Večernjim novostima da je Tomo Heffner vrbovao radnike za rad u Zapadnoj Njemačkoj uz pomoć funkcionera tadašnje Općine Slavonska Orahovica, predsjednika Općinske Skupštine Stjepana Mesića i načelnika stanice javne sigurnosti iz Slavonske Orahovice Ante Grgurinovića. Mesić i Grgurinović podnijeli su tužbu protiv novinara Večernjih novosti Milana Nikolića i Pere Piščevića bivšeg načelnika Centra javne sigurnosti za Slavoniju i Baranju koji je novinaru dao podatke za članak. Rasprava je nekoliko puta odgađana zbog nedolaska tuženih na raspravu u Okružni sud u Osijeku⁹².

»Slatinski slučaj« djelomično smo već opisali kada su u koloni koja se kretala iz Našica prema Podravskoj Slatini, primijećeni automobili sa zastavama bez petokrake. Kolona je naime išla u Viroviticu na osnivačku skupštinu Matice hrvatske.

O »slučaju PTT, Glas Slavonije je počeo pisati u srpnju i kolovozu 1971. godine. U početku se činilo kako je riječ o gospodarskom kriminalu. Naime, Unutarnjoj kontroli i Radničkom savjetu poduzeća Pošta telegram telefon (PTT) došla je prijava zbog nezakonitog poslovanja s čime se povezuje i tadašnji generalni direktor Rade Vukosavljević. Radnički savjet pokreće disciplinski postupak protiv upravitelja Radne jedinice Dimitrija Barovića, Na Sjednici organizacije SK radne PTT jedinice Osijek, koja je započela 31. kolovoza, a nastavljena 7. rujna, »*rukovodilac unutrašnje kontrole* Vjekoslav Peić ustvrdio je da je pronašao nove dokaze o nezakonitim postupcima Dimitrija Barovića, kojima će potkrijepiti optužnicu pred disciplinskom komisijom kolektiva«⁹³. U nastavku sjednice komunista u osječkoj pošti doznajemo kako nije bio samo riječ o kršenju zakonitosti već i o kršenju ustavnih prava građana. Naime, javno je bilo objavljeno kako su se u pošti kontrolirala odnosno otvarala pisma⁹⁴. Sastanak komunista u pošti nastavljen je 13. rujna, a na njemu je odlučeno da se Barovića isključi iz radne organizacije Saveza komunista, a predloženo je da se Rade Vukosavljević smijeni s položaja generalnog direktora⁹⁵. Vukosavljević je kasnije sam podnio ostavku, a kako piše u Glasu Slavonije, ne objašnjava razloge ostavke⁹⁶.

Možda najdugotrajniji medijski praćen slučaj bio je tzv. baranjski slučaj. Za prinudnog upravitelja PIK Belja imenovan je Antun Debrecin kojeg je smijenila Skupština općine Beli Manastir, premda je Debrecin ranije dobio podršku Dragutina Haramije i Petra Pirkeru u provođenju sanacijskog plana. Debrecin je u izjavi koju je dao za Glas Slavonije te dopisnicima Tanjuga i RTV Zagreb rekao da »Sjednica skupštine i glasanje bili su neregularni«. Debrecin je u toj izjavi, koja je prenesena u Glas Slavonije rekao da je Belje u financijskom pogledu potpuno sanirano, a da iza svega stoji »podzemno organizirano društvo u Baranji« koje se boji da će se kandidirati za direktora Belja. »Odluku Skupštine općine ocjenjujem kao unaprijed režiranu političku diverziju i to u trenutku formiranja hrvatske državnosti«⁹⁷. Rekao je između ostaloga Debrecin, a njegova izjava bila je povod za tužbu predsjednika Skupštine općine Beli Manastir Stevana Zorića, koji je na temelju te izjave tužio Debrecina za klevetu, a upućen je prijedlog javnom tužitelju za pokretanje postupka. Slučaj je podignut na višu razinu pa je oformljena posebna komisija komiteta SK Hrvatske i Međuopćinske konferencije SKH za Slavoniju i Baranju čija je zadaća bila ispitati sve dijelove »baranjskog slučaja«⁹⁸. Sukob se očito reflektirao i na stanovnike u

⁹² Glas Slavonije 27.-30. studenoga 1971.

⁹³ Glas Slavonije 4. rujna 1971.

⁹⁴ Glas Slavonije 7. rujna 1971.

⁹⁵ Glas Slavonije 14. rujna 1971.

⁹⁶ Glas Slavonije 19. studenoga 1971.

⁹⁷ Glas Slavonije 22. rujna 1971.

⁹⁸ Glas Slavonije 7. listopada 1971.

Belom Manastiru pa su nastale podjele. Dio javnosti, stanovnici Baranje, a posebice radnici Belja, otvoreno su davali podršku Debrecinu pa je tako u Glasu Slavonije, objavljena i fotografija jednoga grafita na kojem piše »Svi smo za Debrecina! Debrecin je naš!«⁹⁹. »Baranjski slučaj«, sudeći prema izvješćima u Glasu Slavonije, pretvorio se u pravu trakavicu. Na zahtjev radnika Belja u registar Okružnog privrednog suda kao *vršilac dužnosti* generalnog direktora Belja upisan je Antun Debrecin¹⁰⁰. Ovaj slučaj time nije zaključen, već su kao i većina ostalih ranije nabrojanih događaja kulminaciju doživjeli tek nakon Karađorđeva. S obzirom na promjenu političke situacije, u većini njih došlo je do potpunih obrata što ćemo prikazati u poglavlju o političkim zbivanjima nakon Karađorđeva.

ANALIZA I PRIKAZ PRAĆENJA POLITIČKIH ZBIVANJA NAKON KARAĐORĐEVA

Sudeći prema najavama medija, uoči ključne Sjednice Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije u Karađorđevu, nije se dalo naslutiti kako bi se moglo nešto sudbonosno dogoditi. Kao što smo već istaknuli, na naslovnici Glasa Slavonije 1. prosinca 1971., na dan kada je već došlo do sloma Hrvatskog proljeća, objavljen je naslov sa skupa na kojem je Miko Tripalo govorio u Požegi. U istom je broju Glasa Slavonije objavljena tek kratka agencijska vijest kako se održala Sjednica predsjedništva SKJ na kojoj je »razmatrana aktualna idejno-politička situacija u SKJ«¹⁰¹. Potpuna promjena diskursa prema reformskim snagama hrvatske politike u Glasu Slavonije je uslijedila tek nakon što je na duplerici 3. prosinca objavljeno kompletno izlaganje Josipa Broza Tita sa Sjednice u Karađorđevu. U naslovu izlaganja istaknuto je »Nećemo se složiti da se razni problemi rješavaju na ulici«¹⁰². Nakon toga, u Glasu Slavonije dolazi do potpune promjene retorike i diskursa, a promjena smjera vidljiv je i kod lokalnih političara. Tako brojni ogranci Saveza komunista u Slavoniji i Baranji daju punu podršku »ocjenama i stavovima Tita i zaključcima predsjedništva SKJ«¹⁰³. U Glasu Slavonije se pojačava retorika pa je tako naslov sa sjednice političkog aktiva Valpovštine glasi »Oštro žigosati nosioce suprotnog kursa«¹⁰⁴. Sada se liberalizam i liberalna struja označava kao opasnost za državu i njezine strukture. Nositelje reformske struje u CK SKH naziva se »kontrarevolucionarima«, »nacionalistima«, »karijeristima«, »klasnim neprijateljima«. Vrlo brzo uslijedile su i ostavke Savke Dabčević-Kučar, Pere Pirkera i Mike Tripala, čije je pismo upućeno Drugu Titu objavljeno u Glasu Slavonije¹⁰⁵. Nekoliko dana kasnije ostavku je podnio i Dragutin Haramija. Za predsjednicu (na naslovnici Glasa piše predsjednika nap.a) CK SKH izabrana je Milka Planinc, a za sekretara Izvršnog komiteta Josip Vrhovec.

Nakon sloma Hrvatskog proljeća došlo je do razrješenja slučajeva koji su privukli zanimanje javnosti tijekom 1970. i 1971. godine. Tako je tzv. orahovački slučaj razriješen isključenjem Predsjednika skupštine Općine Slavonska Orahovica Stjepana Mesića iz partije. Mesiću je kasnije suđeno zbog »neprijateljske propagande«, a proces je završio tek 1975. godine. Slučaj u osječkom PTT-u razriješen je na način da je novi vršilac dužnosti direktora Stjepan Čižmekin i *rukovodilac službe unutarnje kontrole* Vjekoslav Peić, koji je i iznio dokaze o ranijim nezakonitim postupcima, podnijeli ostavke na tim dužnostima. Čižmekina i Peića sada se naziva »među najodgovornijima za nastajanje dobro poznate afere«¹⁰⁶. Događanja u PTT-u povezana su i s izbacivanjem Vladimira Šeksa iz Saveza komunista. Šeks je u to vrijeme bio *zamjenik okružnog javnog tužioca*, a odluka o izbacivanju iz SK objašnjena je »zbog uske veze s osobama koje su se nacionalistički eksponirale«¹⁰⁷. Kasnije je u Glasu Slavonije objavljeno kako su »Stručnjaci zavoda za kriminološka istraživanja Republičkog sekretarijata unutrašnjih poslova

⁹⁹ Glas Slavonije 1. listopada 1971.

¹⁰⁰ Glas Slavonije 19. listopada 1971.

¹⁰¹ Glas Slavonije 1. prosinca 1971.

¹⁰² Glas Slavonije 3. prosinca 1971.

¹⁰³ Glas Slavonije 6. prosinca 1971.

¹⁰⁴ Glas Slavonije 8. prosinca 1971.

¹⁰⁵ Glas Slavonije 13. prosinca 1971.

¹⁰⁶ Glas Slavonije 25. prosinca 1971.

¹⁰⁷ Glas Slavonije 27. prosinca 1971.

u Zagrebu ustanovili da su pretpostavke o nezakonitom otvaranju pisama iz inozemstva na osječkoj pošti neosnovane¹⁰⁸.

Što se tiče trećeg »baranjskog slučaja«, komisija CK SKH nije dugo mogla donijeti konkretne odluke. Slučaj nije bio razriješen ni tijekom 1972. godine. Antunu Debrecinu 1973. godine suđeno je zbog »zloupotrebe društvenog položaja«.

O pokretanju istrage i uhićenjima istaknutih dužnosnika toga vremena pisalo se i u Glasu Slavonije. Tako je u *saopštenju* Okružnog suda u Zagrebu, prema agencijskoj vijesti Tanjuga 12. siječnja 1971. koja je prenesena u Glasu Slavonije dan kasnije, »podnesen zahtjev za pokretanje istrage protiv 11 osoba«. Među njima su i neki kasnije ključne osobe hrvatske politike poput dr. Franje Tuđmana, dr. Marka Veselice, Vlade Gotovca, Ante Brune Bušića, dr. Šime Đodana, dr. Hrvoja Šošića, dr. Vlatka Pavletića i drugih. Svi redom bili su i istaknuti članovi Matice hrvatske. Zbog članstva i povezanosti s Maticom hrvatske došlo je do ostavki i smjena u gotovo svim većim slavonsko-baranjskim sredinama. Kako je izvještavano sa Sjednice predsjedništva MOK SKH za Slavoniju i Baranju »kontrarevolucija je uhvatila najdublje korijene u Požegi, Orahovici, Našicama, Đakovu i dijelom u Vinkovcima«. Naslov teksta sa sjednice je ipak glasio »Većina Slavonije odoljela eskalaciji nacionalizma«¹⁰⁹.

GLAS SLAVONIJE NAKON KARAĐORĐEVA

Nakon sjednice Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, započele su prvo prozivke, koje su kasnije utjecale na ostavke čelnih ljudi Saveza komunista Hrvatske, ali i dijela izvršne vlasti. Uslijedile su i čistke i u ostalim republičkim institucijama, najviše na sveučilištima, potom i u upravljajućim organima na svim lokalnim razinama, a posebice za one ljude koji su bili članovi ili usko surađivali i podržavali rad Matice hrvatske. Mnogi od njih doživjeli su kasnija uhićenja i suđenja, zabranu političkog djelovanja, a novinari i urednici proživljavali su torturu od strane UDBA-e. Tako Novak navodi slučaj Nede Krmpotić i Srečka Frajndliha¹¹⁰, novinara i urednika Vjesnika, kojima je »milicija opkolila kuću u ranim jutarnjim satima, pa su udbaši upali u stan bez sudskog naloga, uz strogu napomenu da je bolje po njih da taj nalog ne zahtijevaju. U stanu bi sve isprevtali, a onda bi ujutro slijedio pretres na radnim mjestima u redakcijama«¹¹¹.

Upravo u kući Vjesnik i na Radio televiziji Zagreb, krenulo se najviše s čistkama i obračunima s novinarima koji su »skrenuli s komunističkog puta«. Na sastanku Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, usvojena je ostavka direktora NIP »Vjesnika« Božidara Novaka i glavnog urednika lista Milovana Baletića, ali nisu usvojena i obrazloženja ostavki. Za vršitelja dužnosti direktora *Vjesnika*¹¹² postavljen je Davor Šošić, a za vršioca dužnosti glavnog urednika lista »Vjesnik« Stjepan Košarog¹¹³. Na Radio televiziji Zagreb također je došlo do brojnih ostavki i smjena. Tako je ogranak Saveza komunista Radija Zagreb iz svoga članstva isključio niz direktora, zamjenika direktora, urednika, šefova programa, članova uredničkog kolegija. Dio njih prošlo je kaznama »javne opomene« ili »javne kritike«¹¹⁴.

Na Televiziji Zagreb zbog »odstupanja od kursa Saveza komunista i širenja ideja masovnog pokreta«¹¹⁵ također je došlo do isključivanja iz partije, a kao i u svim najvećim medijskim kućama, nisu se samo zadovoljili podnesenim ostavkama. Kao primjer navodimo generalnog direktora Radio televizije

¹⁰⁸ Glas Slavonije 7. siječnja 1971.

¹⁰⁹ Glas Slavonije 11. siječnja 1971.

¹¹⁰ Negdje se navodi i prezime Freundlich

¹¹¹ NOVAK, B, 2005., str. 724.

¹¹² U Glasu Slavonije nepravilno navode naziv novinske kuće

¹¹³ Glas Slavonije 6. siječnja 1972.

¹¹⁴ NOVAK, B, 2005., str. 730.

¹¹⁵ NOVAK, B, 2005., str. 731.

Zagreb Ivu Bojanića, koji je isključen iz Saveza komunista Jugoslavije, a kasnije ga je Sud časti Društva novinara Hrvatske trajno isključilo iz novinarstva¹¹⁶.

Smjene zbog »nepoćudnog praćenja« zbivanja tijekom Hrvatskog proljeća, nisu zaobišle ni lokalne medije. Već 5. siječnja 1972. godine, Općinski komitet Saveza komunista u Splitu raspravlja o pisanju Slobodne Dalmacije u proteklom razdoblju. Zaključeno je kako »Slobodna Dalmacija nije bilo glasilo nacionalističkog opredjeljenja ili uporište ideoloških teza suprotnih Savezu komunista, mada je bio izložen stalnom i sistematskom pritisku nacionalističkih i bivših političkih struktura«¹¹⁷. Na spomenutom sastanku, kako piše u Glasu Slavonije, a prenoseći vijest Tanjuga¹¹⁸, došlo je do svojevrsnog »posipanja pepelom« članova Komunističke partije unutar Slobodne Dalmacije, koji su »pokazali spremnost da kritički ocijene svoj rad u proteklom razdoblju i spremnost da podnesu dio odgovornosti za »sopstvene slabosti i propuste o kojima je bilo riječi na sastancima osnovnih organizacija SK«¹¹⁹. Upravo datumi održavanja sastanaka s temom rada medija u ranijem razdoblju, dovoljno govori koliko su tadašnjoj vlasti bili važni mediji i način kako će pratiti politička zbivanja.

Što se tiče Glasa Slavonije, kao i o svakom mediju u tom vremenu, od republičkih do regionalnih i lokalnih, o njihovom djelovanju raspravljalo se u partijskim strukturama. Tako je na zajedničkom sastanku odgovarajućih komisija Općinskog komiteta Saveza komunista i Općinske komisije SSRN u Osijeku, održanoj 17. veljače 1972. godine, zaključeno kako »list nije djelovao s nacionalističkih i šovinističkih pozicija i da nije bio u službi kontrarevolucionarnih elemenata, nego da je s obzirom na vrijeme i prostor, u prilično složenim političkim uvjetima, uglavnom objektivno informirao javnost. Istovremeno su prihvatili izvještaj o diskusijama i stavovima komunista u Glasu Slavonije, ocijenivši da su članovi SK redakcije studiozno s punom ozbiljnošću, kritički i samokritički, razmotrili svoje ponašanje, naročito u 1971. godini i poduzeli mjere za što dosljednije provođenje zaključaka 21. sjednice SKJ i 23. sjednice CK SKH¹²⁰. Ipak, iz Impresuma Glasa Slavonije 11. srpnja 1972. godine, možemo doznati, kako je novi glavni i odgovorni urednik Antun Lang. Na tom mjestu zamijenio je Vladimira Oršanića¹²¹. U novinama se ne navode razlozi ovakve promjene, a ima li veze s ranijim zbivanjima tijekom Hrvatskog proljeća i načinu praćenja Glasa Slavonije tih zbivanja ili zbog Oršanićeve nepoćudnosti, ne možemo iz ovoga zaključiti.

U razdoblju nakon Hrvatskog proljeća »direktori i glavni urednici Glasa Slavonije proveli su, među ostalim, u dnevniku kompletnu kompjutorizaciju pripreme lista. Kupljena je suvremena tiskarska oprema i napušta se ograničavajuća temeljena na olovnoj tehnologiji. Osvremenjeni su redakcijski poslovni prostori. Kompjutorizirane su poslovne veze s partnerima, a novinsko osoblje je obučeno. Glas Slavonije podupire »Vjesnikova« kuća u kupnji i instaliranju suvremene tehnologije. Ulaganjem u kupnju nove rotacije i pripreme Glasa Slavonije omogućilo bi se emitiranjem fotostranica tiskanje Večernjeg lista u Osijeku. Dobitak od toga razvojnog programa imale bi obje redakcije«. Rezultat toga je da je »Glas« bio prvi slavonski dnevnik toga vremena s prosječnom nakladom od 15.000 prodanih primjeraka¹²².

ZAKLJUČAK

Nakon analize sadržaja Glasa Slavonije u periodu od početka 1970. godine do srpnja 1972. godine možemo zaključiti kako su se politički i društveni procesi iz Zagreba reflektirali i na kompletno područje Hrvatske pa tako i u Slavoniju i Baranju. Ključni događaji toga vremena, kojeg danas prepoznajemo pod zajedničkim nazivom Hrvatsko proljeće, intenzivno su se pratili u Glasu Slavonije, tada jed-

¹¹⁶ NOVAK, B, 2005., str. 735.

¹¹⁷ Glas Slavonije, 6. siječnja 1972.

¹¹⁸ Telegrafaska agencija nove Jugoslavije

¹¹⁹ Glas Slavonije 6. siječnja 1972.

¹²⁰ Glas Slavonije 8. veljače 1972.

¹²¹ Glas Slavonije 11. srpnja 1972.

¹²² NOVAK, B, 2005., str. 845.

nim od najčitanijih, a kasnije i najčitaniji i najutjecajniji medij Slavonije i Baranje. U tom razdoblju dominantno su se pratile sjednice raznih partijskih razina ili kako je to nazivano političkih aktiva od Centralnog komiteta CK SKH pa do lokalnih partijskih organizacija. Ključna 10. sjednica CK SKH prepoznata je i od strane uredništva Glasa Slavonije, što je pokazano slanjem specijalnog izvjestitelja i intenzivnim praćenjem i pisanjem o događajima sa sjednice nekoliko dana nakon njezinog završetka. Upravo je taj događaj bitno utjecao i na širenje reformskih ideja u partiji i na području istočne Hrvatske, a što se ogledalo i u medijskim izvještajima. Što se tiče ključnih aktera hrvatske politike u tom razdoblju, možemo zaključiti, kako su se njihovi javni govori, ne samo na partijskim sjednicama, intenzivno pratili u Glasu Slavonije. Vodeći ljudi hrvatske politike u tom periodu često su posjećivali veća mjesta u Slavoniji i Baranji i tada vrlo velike radne organizacijske jedinice ili radne kolektive. Prilikom njihovih posjeta Slavoniji i Baranji intenzivno se pratio svaki njihov korak, a prenesen je svaki govor na raznim javnim skupovima. Bez obzira što uredništvo i novinari Glasa Slavonije nisu otvoreno podržavali pokrenute republičke reforme, za razliku od primjerice otvorenog progovaranja o zaostalosti slavonskih općina tijekom 1970. i 1971. godine, način koji je intenzitetom praćen rad hrvatskih *proljećara*, ipak nam daje za pravo zaključiti kako su i lokalni mediji bili zahvaćeni promjenama u društvu, a da su vodeći reformisti imali simpatije lokalnih medija. Svjedoči tome, da se nisu samo prenosili govori Dabčević-Kučar, Tripala, Pirkeri i ostalih vodećih ljudi reformskog dijela hrvatske politike, kada su oni pohodili Slavoniju i Baranju, nego se izvještavalo i sa skupova koji su se tada zbivali diljem Hrvatske. U tom periodu događali su se i brojni sukobi i incidenti koji su imali pozadinu nacionalnog sukoba ili nacionalističkih ispada, odnosno gdje su se, na nižim razinama, sukobljavale osobe suprotnih političkih stavova. Glas Slavonije je o svim tim događajima izvještavao tek kada se o njima (pro)govorilo na javnim političkim skupovima ili aktivima bez otvorenog stajanja na bilo čiju stranu.

Tijekom 1970. godine, u Glasu Slavonije se vrlo malo pratio rad Matice hrvatske kao drugog krila Hrvatskog proljeća. Takva praksa promijenjena je tijekom 1971. godine pa sve do sjednice u Karađorđevu nakon koje je došlo do prisilnog gašenja te kulturne organizacije, a čiji je rad obnovljen 1990. godine. O događajima s većine skupova organiziranih od strane Matice hrvatske po Slavoniji u Baranji, tada se izvještavalo u Glasu Slavonije, a iz izvještaja možemo zaključiti kako su to bili veliki skupovi građana. Kao treći »krak« Hrvatskog proljeća navodi se studentska organizacija i događaji na hrvatskim sveučilištima. S osječkih fakulteta i od strane slavonsko-baranjskih studenata, za razliku od primjerice splitskih, studenti zagrebačkog sveučilišta ne dobivaju otvorenu podršku u svojim stavovima. No, s obzirom na nekolicinu studentskih skupova o kojem je izvještavano u Glasu Slavonije 1971. godine, možemo zaključiti kako su osječki studenti(ce) po tom pitanju bili podijeljeni. Tadašnji osječki studenti više su bili povezani s vodstvom Saveza omladine Hrvatske, a posebice nakon što je na njihovo čelo došao Ivan Vrkić, rođeni Slavonac, zagrebački student i osječki gimnazijalac, kako su ga tada opisivali u Glasu Slavonije. Vrkić će u kasnijim događajima biti opisan i upamćen kao »najmlađi sudionik sjednice u Karađorđevu«.

Gotovo dvije godine intenzivno je praćen rad i javni nastupi svih partijskih struktura i vodećih ljudi hrvatske politike. Odnos prema njima se promijenio nakon sjednice u Karađorđevu, premda njenom najavom tada u Glasu Slavonije, nije se naslućivalo kako bi se nešto moglo sudbonosno promijeniti. Potpuna promjena diskursa dogodila se nakon što je u Glasu Slavonije 3. prosinca 1971. objavljeno kompletno izlaganje Josipa Broza Tita sa sjednice u Karađorđevu. Titov status učvršćen je nekoliko mjeseci ranije kada je ponovno izabran za predsjednika SFRJ što je ne samo u partiji nego i u narodu, barem kako je tada o tome izvještavano, *izazvalo potpunu podršku i oduševljenje*. Vjeruje se kako je Titov ponovni izbor utjecao i na njegovu odluku obračuna s reformskim krilom hrvatske politike. Osobe koje su do jučer u medijima bile prepoznate kao nositelji pozitivnih reformi u društvu, praktički preko noći se o njima pisalo kao »kontrarevolucionarima«. Od reformista postali su *nosioći suprotnog kursa*, a liberalizacija je postala vrlo negativan pojam. Takva promjena diskursa nastala je i pod utjecajem promjene na ključnim mjestima hrvatske politike. Kao što se dominantno pratio rad svih struktura saveza komunista 1970. i 1971. godine, na isti način nastavljeno je i nakon promjena. Dotadašnji vodeći ljudi, nakon njihovih smjena i ostavki, praktički nestaju s javne scene sve do devedesetih godina i

dolaska višestranačja u Hrvatsku, a njihov prostor u medijima »zaposjeli« su novi ljudi u rukovodstvu Socijalističke Republike Hrvatske.

Što se tiče medija, upravo datumi održavanja sastanaka na temu medija i ocjene načina njihovog rada i odnosa prema tada već bivšem partijskom rukovodstvu, već je bio dovoljan pokazatelj koliko su oni bili važni tadašnjim vodećim ljudima i koliko im je bila bitna njihova kontrola. Promjene u nekim medijima, poput Vjesnika ili Radio televizije Zagreb, nastupile su neposredno nakon Karađorđeva i smjene dotadašnjih vodećih ljudi hrvatske politike. O načinu izvještavanja Glasa Slavonije, također se raspravljalo u partijskim strukturama već početkom 1972. godine, a kako je zaključeno da »list nije djelovao s nacionalističkih i šovinističkih pozicija« ne možemo dovesti u blisku vezu promjenu na mjestu glavnog urednika Glasa Slavonije koja se dogodila u srpnju 1972. godine. Potpuno osuvremenjivanje, kompjutorizacija, promjena u načinu rada, uvjetima rada i distribucije Glasa Slavonije, dogodila se nakon Hrvatskog proljeća. Rezultat toga bila je povećana naklada pa je Glas Slavonije tek u sljedećem razdoblju postao prvi dnevni list Slavonije i Baranje, u kojem je liberalniji pristup temama posebno bio vidljiv osamdesetih godina 20. stoljeća odnosno uoči pada komunizma i dolaska višestranačja u Hrvatsku. Glas Slavonije danas je preostao jedini dnevni list koji izlazi i tiska se na području Istočne Hrvatske.

SUMMARY

The topic of the paper will be the analysis of the media in Slavonia and Baranja during and after the Croatian Spring, how the processes were reflected in the monitoring of the local media in eastern Croatia and what were the changes in monitoring events and editorial policy during the Croatian Spring and afterwards. We will analyze articles published in the daily newspaper *Glas Slavonije* from January 1970 and the 10th session of the Central Committee of the Communist Party of Croatia until mid-1972, i.e. after the session in Karađorđevo, in late November and early December 1971, followed by condemnation of key people and advocates of the Croatian Spring. The objectives of the paper intend to show the changes in the way of monitoring political processes in the period during the Croatian Spring and after its collapse and whether the events in Zagreb were reflected on the local specific area of Osijek and the entire Slavonia and Baranja. In the introductory part the paper recognizes the phenomenon of the Croatian Spring, i.e. the key events that enabled its emergence, development and completion. Subsequently, we will show how these events, as well as the period between key dates, were covered in the local daily newspaper *Glas Slavonije*. The expected result and contribution is to deepen the knowledge about the development of local media in this turbulent historical period.